

WAGV

Nr. 7

7. APRILL

1925

*Jalanõud
on nagu valatud
jalga*

**Parimad, kaunimad ja vastu-
pidavamad**

Jalanõud

kannavad kaltsemärki

Estoking
Tallinn

**Saadaval kõigis suuremais saapakaupluses
- ning majandus- ja tarvitajateühisusis. -**

**BALTI PUUVILLA
KETRAMISE JA KUDUMISE
VABRIKU A/S.**

Tallinnas.

== Asutatud 1898. ==

Tööliste arv üle 2000.
Ketruse väärtus 70.000; kangru telgesid 2000.

Vabrik:

Kopli tän. nr. 21, tel. 1-48.

Juhatus:

Suur Karja tän. nr. 13, k. 3, tel. 24-28, telegr.
aad. „Cotton“.

Ladud:

Tallinnas, S. Karja tän. nr. 13, tel. 2-41.
Riias, Liela Grecinieku iela 12, tel. 208.
Kovnos, Schlosser-Str.nr.2-a,telegr.aadr. „Baltlager“.

PACHEL & Ko.

Tallinn, Uus tän. nr. 16, kõnetr. 3-43, 13-51.

Gas- och Koksverkens Ekonomiska Förening U. P. A., Stockholmis.

Ainuesitaja Eestis, teistes rajariikides ja Venemaal.

P. P.

Tõrva tarvitamise aeg läheneb ja iga majaomaniku kui ka teiste tõrvatarvitajate küsimus on: Kust saaks niisugust tõrva, mis katusepappi ei riku, ruttu ära kuivab, on pikaajalise vastupidavusega ja ka kallis ei ole? Eestis on müügil küll mitmesugust tõrva, aga paljud tõrvatarvitajad ei tea veel, missugune tõrv on see kõige parem „õige tõrv“, mida tuleb tarvitada.

Seepärast juhime Teie oma huvides, kui **Rootsi kivisöetõrva vabrikantide ühisuse (trusti) Gas- och Koksverkens Ekonomiska Förening u. p. a. Stockholm** ainuesitajad Eestis, Teie tähelepanu ammast ajast tuntud ja kuulsate tõrvatundjate-spetsialistide poolt keemiliste analüüside põhjal

ainukeseks paremaks
tunnistatud

Rootsis valmistatud

Rootsi algupärase kivisöetõrva

pääle, mida laialt tarvitatakse ja igalüks, kes seda tõrva kord tarvitanud, on täiesti rahuldatud kauba häduse ning kasulikkusega, sest ta on oma häduse poolest ainuke **kõige parem tõrv.**

Rootsi algupärasel kivisöetõrval

on keskmine tihedus, seepärast läheb teda ka tarvitamise juures vähe.

Rootsi algupärane kivisöetõrv

kuivab ruttu, hää ilmaga 6 tunni jooksul.

Rootsi algupärane kivisöetõrv

tungib papi sisse niipalju, kui papp endasse iial võib immutada ja täidab kõik papi sees olevad augukesed, et vesi läbi ei pääseks, ja ei riku pappi.

Rootsi algupärane kivisöetõrv

on pikaajalise vastupidavusega ja tuleb seega odavam maksma kui teised järehtehtud tõrvad.

Rootsi algupärane kivisöetõrv

ei sisalda mingisuguseid kahjulikke olluseid, nagu naftat ja teisenimelisi, mis papi juba mõne nädala jooksul murduvaks teevad ja vesi läbi jooksmata hakkab, nii et katusele jälle uus papp panna tuleb.

Rootsi algupärane kivisöetõrv

on kõrgeväertusline, teda võib sooja ilmaga keetmata kohe tarvitada, temale ei ole midagi tarvis juure lisada, nagu pigi ja teisi sarnaseid, mis papi murduvaks teevad, sest tal on omajagu tihedust, mis järehtehtud tõrvadel puudub.

Rootsi algupärast kivisöetõrva

tarvitatakse katuse tõrvamiseks, laevade ja puu tõrvamiseks.

Et viimasel ajal sagedasti ette on tulnud, et järehtehtud tõrva on müüdatud Rootsi kivisöetõrva nime all, teeme seega teatavaks meie austatud tõrvatarvitajatele, et eht

Rootsi algupärane kivisöetõrv

kannab iga vaadi otsa peal templi märki:

„Gas- och Koksverkens Ekonomiska Förening
u. p. a. Stockholm“,

mida ostmise juures tuleb tähele panna.

Rootsi algupärast kivisöetõrva

on saada suuremates spetsiaalärvides igas linnas.

Kauba puudumise korral palume pöörata otsekohe vabriku ladusse, ainuesitaja poole

Tallinnas, Uus uul. 16 **Pachel & Ko.** Kõnetr. 3-43 ja 13-51.

«AKVA»

alkoholita likööriekstraktid
ja limonaad «Sidroni-Soda»

on võistlusetud

Tallinn, Vaimu tän. nr. 1

Tel. 6-19

A-S. „EXTRAKTOR“

TAIMEVÕI JA -ÕLIDE VABRIKUD

TALLINNAS, TELCISKIVI TÄNAV NR. 9.

KÕNETRAAT 29-03.

VALMISTAB:

KÕRGEVÄÄRTUSLIKKU TAIMEVÕID

„EXTRA“ JA „PRIMA“

PÄEVALICCE-, LINA-, PUHASTATUD JA RAFINEE-
RITUD KOOKUSÕLISID, VÄRNITSAT J. M.

Malmi- ja
vasevalamise vabrik
K. GRAUDIN

Tallinnas.

KONTOR:
Rüütli tän. nr. 4, krt. 3.
Kõnetr. 20-34.

VABRIK:
Endla tän. (Vittenhofi) nr. 47-a.
Kõnetr. 17-35.

Shokoladi, kompveki ja marmelaadi tehas

„MIGNON“

Tallinnas, Endla (Vittenhofi) tän. nr. 9. Kõnetr. 8-94.

Soovitab kõrges häduses

shokoladikompvekke,
karamelli ja marmelaadi,

mis näitustel kõrgemate
auhindadega kroonitud.

Asutatud 1873. a.

Eugen Brandt

Muusikariistade kauplus

Tallinn, Pikk t. 29.

Postkast nr. 91.

Soovitab kõige suuremast ja täielikumast nootideladust Eestis muusikaliteratuuri, samuti ka kõige paremalt välja töötatud:

Viulid, celloid, mandoliinid, gitarrid, balalaikad, puust ja metallist puhkpillid, gramfonid, grammofoniplated ilmakuulsa vabriku „Odeon“ ja teiste omad.

Pianinos
von
Römhildt - Weimar.

Muusikariistade tarbed.

Alati värsked keeled kõrges hääduses.

Ilmakuulsate firmade ainuesitus Eestis. Rud. Ibach Sohn, Barmen, Römhildt, Weimar.

Kõige paremad saavutused klaveriehituse kunstis kõige peenemalt välja töötatud.

Nõudke ainult Prov. H. Jürgensi Bor Thymol seepi

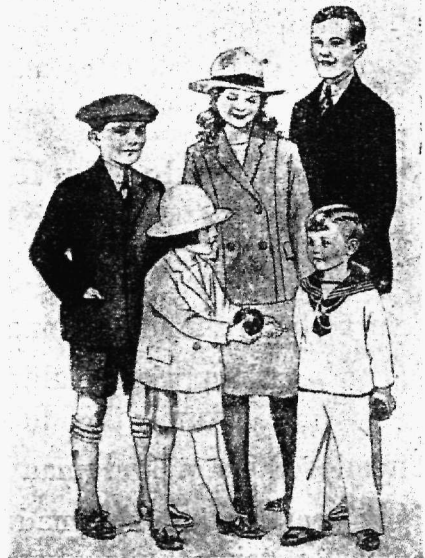
kõik
sarnadu-
sed

lõkake
tagasi.

Kõrgemas hääduses tualett-seep; vistrikkude, tedretáhtede, päevituse ja üleliigse higistamise vastu, teeb naha siledaks ja valgeks.

Múúk apteekides
ja rohukauplustes.

LASTE RIIETES
leiate alati kõige paremat ja tulusamat
K.-M. R. Reichmann,
Pikk tän. 25.

PÕHJA PANK A/S

TALLINNAS,

Suur Karja tän. nr. 20, oma majas.

Telegrammi aadress: „Pohipank“.

Osakonnad: Tartus, Viljandis, Võrus, Abjas, Antslas,
Jõhvis ja Türil.

Avarad laduruumid Tallinnas Uuel tän. nr. 32-34 kaupade mahutamiseks.

Panga varakambrites Tallinnas ja Tartus teraslaekad (Safes) väärtuste ja dokumentide hoiuks kolmes suuruses välja üürida.

Ühendused kõigi kodumaa kui ka kõigi suuremate linnadega väljamaal.

Pank maksab hoiusummade päält 7½—12% aastas, kannab maksuta raha üle teise linna, kus panga osakonnad, ostab ja müüb välisvaluutat ning toimetab kõiksugu pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal.

Nr. 7

7. aprillil 1925

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

AOL

TOIMETAJA
E. RAUDSEPP
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

III AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

Peet Aren.

Eskiis suuremale õlimaalile.

Kristuse haudapanemine.

SALTA PRO NOBIS.*)

JOHN GALSWORTHY.

„Tantsjanna, auväärt ema, on nii kurb. Sää! ta istub ja toetab pääd kätele. Ta põrmitseb enda ette tühjusse. On valus teda vaadata. Olen talle kõnelenud, et ta palvetaks, auväärt ema, aga vaeneke ei või; tal pole usku. Tõrgub isegi pihtimast. Ta ei usu mitte millessegi — on pagan. Mida võiks tema hääks teha, auväärt ema — et teda lähimaiks tundeks veidi ergutada? Tahtsin teda sundida mulle oma elu jutustama. Ta ei anna ühtki vastust. Istub sää! ja põrmitseb enda ette tühjusse. Mu süda valutab teda nii nähes. Kas pole siis midagi, millega teda veidi võiks lohutada enne, kui peab surema? Nii noor ja täis elu, nii usuta surra! Maha lastud saada — nii noor ja ilus; see on kole, auväärt ema!“

Vanaldane väike õde tõstis käed ja koostas nad ristamisi hallis lõuendis rinnal. Ta hääd pruunid silmad vaatasid üles ja uurisid nägu ta ees, mis tanu ja sileda halli lauksoengu all näis nii vahakollane. Sirge, lahja, peaaegu kehatu oma hallis ja valges rüüs seisis abtiss sää! ja mõtles. Salakuulajanna tema kaitse all, tantsjanna mustlasverega, nii kõneldi — või oli ta mauride sugukonnast? — kes oma armsamalt, Prantsuse merimehelt, saladused välja meelitanud ja need sakslastele Hispaanias müüs. Ülekuulamisel tehti ta süü kindlaks, nii kõneldi. Ja ta oli kloostri loodud ja oli õeldud: „Hoidke teda siin kuni viieteistkümnendani. Siin on ta paremini varjul kui vanglas.“ Maha lastud saada naine! See oli kohutav! Ja siiski — kas polnud sõda? See sündis Prantsusmaa hääks!

Ning vanemale õele alla vaadates vastas abtiss:

„Katsun seda, mu tütar. Vii mu ta kongi.“

Nad astusid tasa sisse. Tantsjanna istus oma voodil. Ta palgeilt oli kadunud kõik puna, nad näitasid vaid idamaa vere valkjat pruunikust. Kulmud kitsas näos olid kui veidi viltu joonistatud; must juus ta otsaesisel paistis ümberpööratud V-na; ta himurad, kuid õrnad huuled lasid hambaid välkuda. Ta ristikoostatud käed näisid nõrke keha hõõguvust kui tagasi tahtvat hoida. Ta silmad, mis hiilgasid kui malagavein, vaatasid kaugusse, läbi valgeist müüridest, läbi ta küllastajate, kui vangistatud leopardi silmad.

Auväärt ema ütles:

„Mida võime sinu hääks teha, mu tütar?“

Tantsjanna kehtas õlgu.

„Oled õnnetu, mu tütar. Mulle räägitakse, et sa ei palveta. Kui kurb on see!“

Naeratus, mis libises üle tantsjanna näo, oli kui õiemesi, kui magus kõla, kui pikk suudlus; ta raputas pääd.

„Sind ei taheta piinata nende küsimustega, mu tütar; su õnnetus liigutab meid. Mõistame sind. Vast tahaksid mõnd raamatut lugeda, vast veidi veini juua, sõnaga, midagi teha, mis sind veidi lahutaks?“

Tantsjanna koostas käed kuklal. Liigutus oli ilus, painduv — kogu keha oli imeilus. Kahvatu puna tõusis abtissi vahakollaseisse palgeisse.

„Kas ehk tahaksid meile tantsida, mu tütar?“

Naeratus libises jälle üle tantsjanna näo ja ei kadunud enam.

„Oo, häämeelega. See rõõmustaks mind, armuline proua!“

„Nii on hää! Sulle peab su riided toodama. Täna õhtul söögisaalis, pääle sööki. Kui soovid muusikat, mängitakse klaverit. Õde Matilde mängib väga kenasti.“

„Muusika — paar lihtsat tantsu. Armuline proua, kas tohin suitsetada?“

„Muidugi, mu tütar. Saadan sulle sigarette.“

Tantsjanna sirutas oma käe. Oma kitsaste käte vahel tundis abtiss sooja surumist. Homme oleks see käsi külm ja elutu!

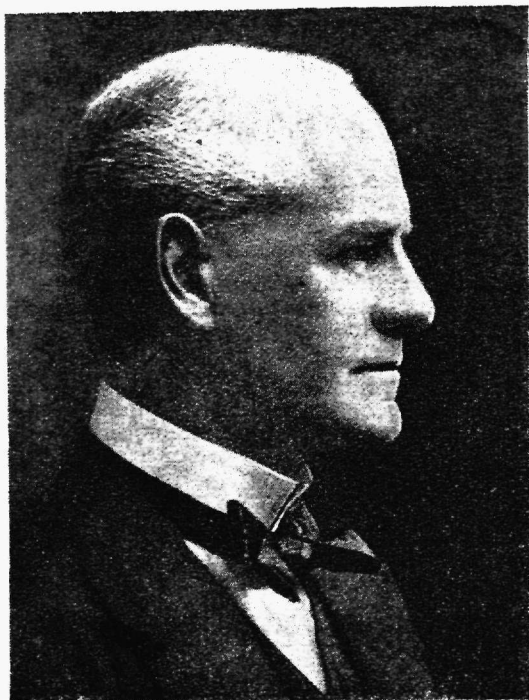
„Nägemiseni, mu tütar. . .“

„Tantsjanna tantsib meile!“ nii kõneldi kõikjal. Oodati põnevuses kui imet. Säeti klaver korda, korraldati noote, istuti sosistades õhtusöögil. Kui eriline kõik oli! Kui ootamatu! Kui väikesed lõbusad tondikesed kerkisid mälestused esile. Ah! Kui erutav, kui tore see oli! Ruttu oli söök lõpetatud; lauad kraamitud; kõrvale lükatud; pikkadel pinkidel seina ääres istus kuuskümmend hallvalget tanudes kogu ja ootas, keskel auväärt ema, klaveril õde Matilde.

Esimesena tuli vanaldane väike õde, siis hõljus üle pika valge söögisaali tumedast tammepuust põranda nõtkuval sammul tantsjanna. Iga pää oli kõrvale pöördud — vaid auväärt ema istus liikumata. Kui aga nüüd siin ja sää! mõni lubamatule mõtetele ei sattunud!

Tantsjanna kandis kleiti mustast siidist ja hõbedasi kingi ja sukki; ta piha ümber oli tihe kuldne kude, ta rinde üle peensilmne hõbepõimistu musta pitsiga. Käsivarred olid paljad; juustesse oli pistetud punane lill ja käes hoidis musta elevandiluust lehvikut. Ta huuled olid vaid veidi punatud, ripsmed vaid kergesti mustatud; puuderdatud nägu sarnanes maskile. Seisis langeatud silmi just keskel. Õde Matilde hakkas mängima. Tantsjanna tõstis oma lehvikut. Selles Hispaania tantsus liikus ta vaevalt kohalt, õõtsus, värises, keerles ümber ja jäi jälle rahulikuks. Ta silmad aga jooksid ühelt näolt teisele läbi pika näguderea, mis nii erinevaid tundmusi näisid avaldavat — uudishimu ja kahtlust, lõbu, ar-

*) Tantsi meie eest.

John Galsworthy.

Praegune tuntum Inglise novellist ja esseist. Kuulub ka Eesti „Loomingu“ Inglismaa kaastöölise hulka.

gust, ehmu ja jälle uudishimu. Õde Matilde lakkas mängimast. Tasane sošin läbistas nunnade ridu, ja tantsjanna naeratas. Õde Matilde hakkas jälle mängima; hetke seisis tantsjanna kuulatades, kui tahaks ta muusika rütmi haarata; siis hakkasid ta jalad liikuma, huuled veidi avatud, hõljus, rõõmus ja armas, muretu kui liblik. Ja kõigil ootavil nägudel lebas naeratus, ja rõõmu ja erutuse tasast sosinat oli kuulda.

Abtiss istus liikumata, kõvasti kokkusurutud huulil ja koostatud kätega. Mineviku pildid kerkisid ta vaimusilma ette ja kadusid jälle kui nukud iseäralisest vanast mängutoosist. Ta mõtles jälle oma kihlatule, kes Saksa-Prantsuse sõjas langenud ja kuis ta seepäale kloostri läinud — nii kaua oli sest juba! Tantsjanna sääl ta ees paganlikust maailmast, punase lillega mustis juustes, valge näoga, hiilgavate silmadega, äratas igatsuse oma enda rõõmsa nooruse järele, mis tookord surnud näis olevat ja mis ta kloostri oli matnud.

Muusika lõppes; algas jälle. Nüüd oli see Habanera, mis mälestused äratas — salajased, tungivad, tumedad mälestused tollest maetud noorusest. Auväärt ema pööras oma nägu paemale ja paremale. Kas oli ta tegu olnud tark? Nii palju kogenematuid olevusi, nii palju noori südameid! Ja siiski, kuis oleks ta muidu selle

vaese paganatüdruku viimseid raskeid tunde — neid veel väheseid tunde! — võinud kergendada. Kui õnnis ta oli tantsides! Jah, oli õnnis. Milline vägi! Ja kuis see ta haaras! See oli kohutav. Iga silm nagu ripnes tal, isegi õe Luise silmad; kõigi silmad võlus ta nagu madu võlub jänese. Abtiss naeratas peaaegu. Vaene õde Luise! Ja sääl, just nende ehmunud, vastu tahtmist võlutud silmade kõrval nägi ta noort õde Mariet. Kuis see laps pärani avatud silmil, avahuuli sääl istus! Õde Marie — kes veel nii noor oli — vaevalt alles kakskümmend — ta kihlatu sõjas langenud — ja vaevalt aasta eest! Õde Marie — ilusaim kogu kloostri! Kui kramplikult ta oma käsi süles hoidis! Ja — aga see oli ju õde Marie, kellel tantsjanna silmad kogu aja viibisid, õde Mariele oli ta tuulena keerleva tantsu, ta nõtkuvate liigete iga liigutus määratud! Õde Mariele ilmus ja kadus see iseäraline õrn naeratus himurail huulil. Ja kogu õhtu näis, kui ei saaks tantsjanna õde Mariest enam lahti, nagu mesilane haardub oma lemmiklillesse. Ja auväärt ema mõtles: Kas oli mu töö armastuse või kuradi tegu?

Üsna lähedalt piki nunnaderidu hõljus tantsjanna; ta silmad hõõgusid, ta nägu oli uhke. Süttiv pilk tabas õde Mariet, puudutamine lehvikuga, õhusuudlus.

„Gracias, senoras! Adois!“

Ja hõljuval sammul, kuis ta tulnud, libises jälle tänna üle tumedast puust põrandast; väike vana õde järgis.

Ohe tõusis nunnade pikkadest ridadest, ja — üsna selgesti — nuuksumine!

„Minge oma tubadesse, mu tütre! Õde Marie!“

Noor nunn astus ette; pisarad seisid tal silmis.

„Õde Marie, palu jumalat, et ta sellele vaesele hingele ta patud andestaks. Ah ja, mu laps, see on kurb. Mine oma kambri ja palveta!“

Millise meeldivusega see laps läks! Ka tema oli noor ja ilus, ja auväärt ema ohkas. . .

Külm hall hommik, põldudel lebas kerge lumi. Jumalateenistuse ajal viidi tantsjanna ära. Siis, veidi aja pärast — laip! Värisevail huulil palvetas auväärt ema hinge eest, kes nüüd jumala palge ees tantsis. . .

Sel õhtul otsiti õde Mariet ja ei võidud teda kuskilt leida. Kahe päeva pärast tuli kiri.

„Andestage mulle, auväärt ema. Olen ellu tagasi pöörnud. Marie.“

— Ellu — surmast! Abtiss istus liikumata. Mineviku varjud hõljusid jälle ta eest mööda ja tantsjanna nägu ja punane lill mustis juustes, tumedad õrnad silmad, käsi, mis vargsi puudutas huuli, et kinkida suudluse.

V. A. Koskenniemi. Luuletused.

Soome keelest tõlkinud =ao=.

Olid valuvärinal virgunud, hing. . .

Tolm.

Olid valuvärinal virgunud, hing!
Läbi õõ kostis siniste kellade mäng.
Täna õõsel käib ringi surm jube ja kool —
ei pääsu oodata kuskil pool.

Ja nad hädas hõiklesid teineteisi:
„Ei homset päeva näe ükski meist!“
Välja nurmile lõttasin õhinal,
nägin, töö oli teinud ju lõpuni hall.

Ah, ma teadsin ju küll: suvipäikene vaob,
kuid ei teadnud, ei suvi nii kiiresti kaob!
Kuid sessaadik nii sağeli taband sind, hing,
läbi õõ, läbi õõ sinikellade mäng.

Sind lapsina me näinud võbelevat,
kui päike helendas toa akendesse.
Su kullatantsu lõuna tummusesse
me jälginud täis vaikust imeilevat.

Ja elurännu südapäeva aegu
sa mänglend ümber meie toimitsuste
ja heitluste ja salaikalduste
töö aegu, õnne aegu, mure aegu.

Ja elu alanedes õhtu teile
sa kallid esemed ja mõtted peitnud,
sa haha vaiba kõige üle heitnud,
mis enne olnud hell ja armas meile.

Nii viid meid läbi elu valulise,
nii lākitad meid liği surmaraja,
tolm, sõber, kaaslane ja lohutaja,
nii kaua kuni saand me tolmuks ise.

Hippokreeni allikal.

Rändaja, kes ääres allika käid, ära puutu ta veesse —
kustutada ei või, surelik, janu see sul.
Kes ta vett võtnud juua vaid kord, see peab kõndima ala
võõrana endale, kuid võõrana teistele ka;
valu tundma ta peab, ent ei iialgi inimest valu,
rõõmu tundma ta peab, aga ei nõnda kui muud:
näha mängus võid teda seisvat, pisarad silmis,
maapäälseis nukrusis võid näha tad, naeratus suul;
päevapaiste ta vahetab põks ja õõ muudab päevaks,
kurbuse õndsuseks teeb, õndsuse kurbuseks taas;
neidu ta suudelda võib, kui hellana Hesperos hülgab —
kui käinud üle sest pilv, ammu ju eemal ta hing
taevaste teedel ja tuulte teedel — ei neidude armud
südan tal siduda või ega või suudluste keed;
omaks ei tohi ta kutsuda muud kui kuube ja keppe,
ei ole kodust tal leet, kõrval ei kaunimat tal:
üksi ta kõnnib ja kõnnib ja üksi koolule vaibub —
joonud tal, õnnetumal, muusade allikast suu!

Kevadlaul.

Rõõm polnud pääsnud valla,
tend kõinud talveneed
maa alla, mulla alla,
kui kuulsin: Kevadveed!
Nii laius elu vaimust
taas tardund talve ring
ja õnnistuse aimust
taas tuiğatasid, hing!

Maa pakatab ja virgub
taas päikest ihkavali,
ja uueks eluks sirgub,
mis lõusnud mulla all.
Jää lõhestund ja murdund
ja rohetumas nurm —
rind, ärka unest turdund,
ja murra küikud, surm!
Kui tuppa nelja laua
viib elu viimne ründ,
teeb hälliks kevad haa,
taas tärkab uuestisünd.
Oo loodus, elu õuest
viid hävingu, viid õõd
maa põuest, mulla põuest,
kui kevadkanneli lõõd!

Eleegia iludusele.

Viivu ma näinud sind või unes sa aimunud korra —
ei, ei iialgi veel, iial ei näind ole sind,
ei ole ilmsi näinud sind veel, ei iialgi unes,
suursugust, sõnatut sind võõrast me mannetu maa.
Ainuke maises elus sa olnud lohutus mulle,
sinusse, sinusse vaid, iludus, uskus mu hing,
kuningatar, sina külm ja uhke, jahedapalgne,
õrnasõrmi sa, vaate õõtumedaga —
kuuehõlma ma näinud sul küll, sind ennast ei iial,
lihasilmil sind ei, iludus, kuningatar!

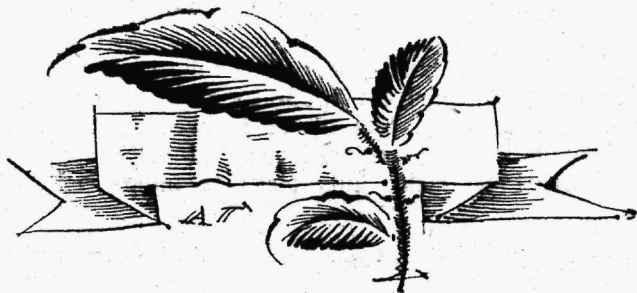

Foto Akel.

Kiriku sammaste ilustus seisusevappidega.

kes juba ammu oli igatfenud kanda kindlustada Baltimere rannakattel.

1219. aastal purjetas Waldemar II oma laewastikuga itta ja maabus pääle tulist lahingut, ajutades koha pääl kindlustuse. Umbes samal ajal pani Waldemar kindlustuse keskplatse (praegusele Doompääl) aluse püha jumalanna jündimise kirikule, mida nimid turmiste Doomkiriku nime all. Selle täpset asutamisaastat ei teada, esimest korda mainitakse temast vanades käsikirjades a. 1223.

Kiriku kronoloogiline ajalugu pole kuigi rikkas. Teame, et a. 1240 ta kindlustati toolord juba asutatud Cestinaa piiskopkonna katedraalkirikus, a. 1565 muudeti lutheriusu kirikus, on mitu korda põlenud ning kannatas ijeäraniis tunduvalt a. 1684 tulekahju läbi, mis hävitas peaaegu terve Doompää; toolord jäi temast ainult kivist mandament, toolid ja mõned kaareid toetatavad sambad. Kellad julasid ära, moeturte hauad häwinesid.

Mõni aasta hiljem, üsna XVII a. lõpul ehitati ta uuesti üles, ja sel ajal on ta püstitud tänapäemari, wälja

arwand ainult kiriku äärmiselt omapärase ijeeloomuga ülemine oja (ijeäraniis huwitawad on kupleid kandwad kerad ja kellatorni tipp). See oja tornist on a. 1778 lümbes ehitatud ja omab kõik tolle aja arhitektuuri ijeäraldused (baroff). Nähtawasti samal ajal on pandud alus ka ashuurjele tornikesele kiriku keskmise lümbi kohal, kuna see ei jõi oma stiili poolest ehituse üldise ilmega. Wälise kuu poolest jätab kirik rasketogulise ja karmiwõitu mulje. Puhast gootikat — selle hoonemõõtmetega ja tungiga tõrgustesse — ei leia temas. Kiriku kolm pääldõmi on warjatud ebajümmeetriliste juureehitustega, ja üldijest ei paku kirik ühtlast arhitektuurjet terwikut ning tundub üksilute motiivide enam-wähem juhusliku kokkujuhjena.

Sellest hoolimata on doomkiriku arhitektuurne ansaambl — wanaaegse plaati üldine stiil, põlised, wabalt kaswawad pärnad, mis warjawad oma lehestikuga madala pääuse ijesetäitu, alandlik raudwõre, mis piirab altariaiakest, lõpuks üllatawalt ilus wärwide kokkujõla hallitooniliste seinete ja paatinaga kaetud katuse roheline wahel, — kõik see loob mingi jügawa minemilutunde, mida ei ole kõigutanud aastakajad ja mis kõnelewad möödnud hilguse endisest aegadest.

Sijemuse poolest on doomkirik aga üks ilusamaist Tallinnas. Tema arhitektuurjed wormid ei paku küll ijeendaist juurt huwi — lihtsad neljakandilised seotud gootik wõlwisikuga postid — kolonnid kõlbatsid harilikku põhjamaise gootika mustriks oma raskepärasuse, jünkuse ja tunduwa primitiivisusega. Seemastu aga kiriku ehestik — wäljalõigatud ja ülekirjutatud aadeliwapid, mis seimu ja kolonne katawad, wanade hauakiwide toredus, nende kohale riputatud pleekinud lipud, jalapärased, klaasidega iustatud looshid — palwekõngid, — kõik need wäljajurnud toreduse märgid annawad doomkirikule omapärase ilu ja wõlumuse.

Kiriku tähtsamaks kunstilijeks waranduseks on suur altari-pilt „Risilõmine“, kuulsa Saia kunstniku Eduard von

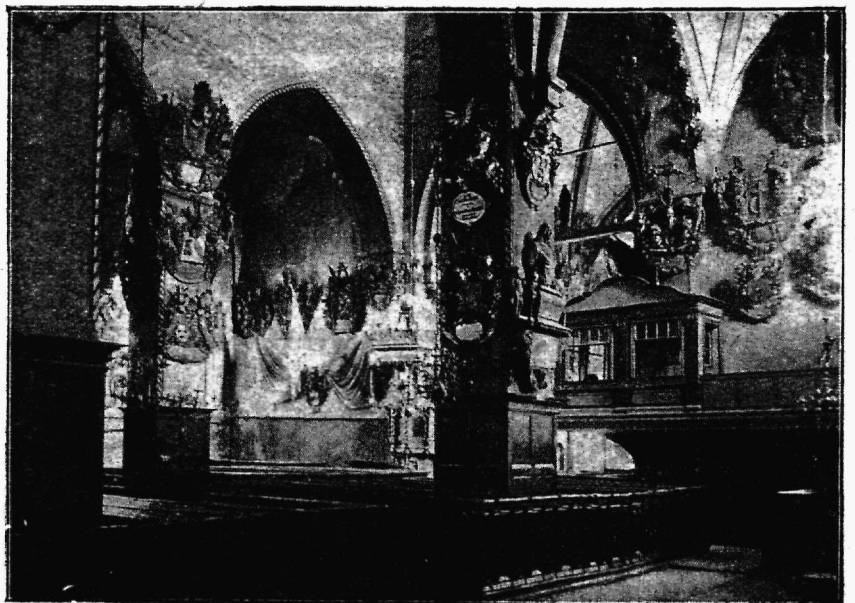

Foto Akel.

Doomkiriku sisevaade uksest altari poole.

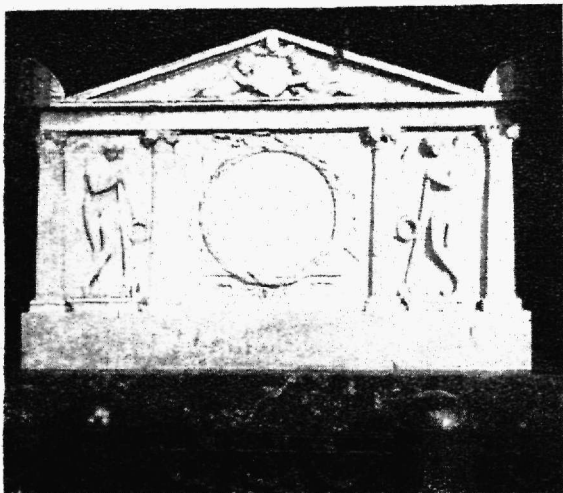

Foto Akel.

Admiraal Greigi hauakivi.

läts üks imperatrisi favoriitidest, krahv Aleksander Orloff admiraal Greigi juhatusel oleva laevastikuga Itaaliasse. Nad näitasid printsessile kõige suuremat lugupidamist ja austust üles, krahv Orloff hakkas isegi tema armukefeks. Terve rea õnnetu, neid usaldava naisterahva auls peetud pidustuste lõpuks pidi olema laevastiku vaatama minemine. Pahaaimamatule Anna Tarakanowale, kellega fogu aeg käidi ümber kui kõrge, kuninglikust joost naisega, tehti ettepanek admiraalile külla tulla; jääl arreteeriti ta. Pettus selgus alles lahtisel merel, kui laev läks juba töie auru all Peeterburi poole. Sääli paigutati mürstiinna Tarakanowa Peetri-Pauli kindluse ühte maa-alusesse kongi, kus ta hukkus a. 1777 ühede andmete järele küllikusse, teiste järele weepuutusel ajal, mis kongi weega ujutas.

Greigi teeneid hindas Kateriina Suur kõrgelt ja lastis

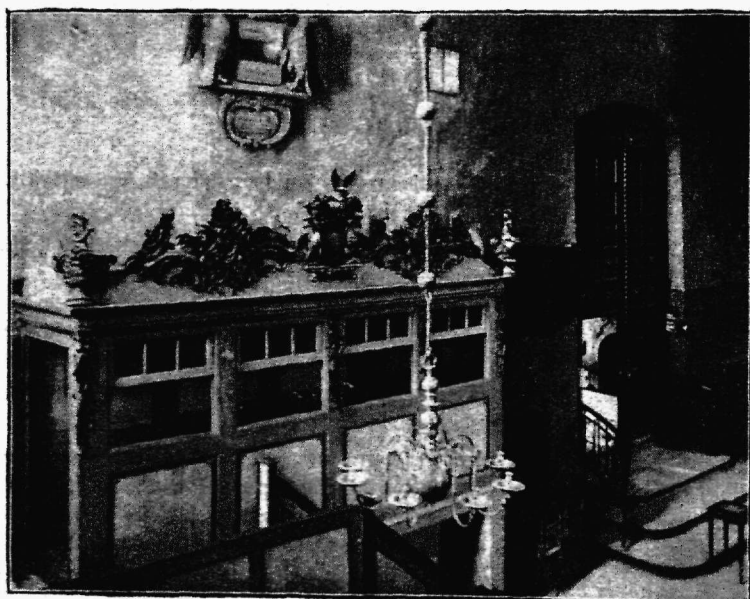

Foto Akel.

Manteuflite perekonna palvekong kirikus.

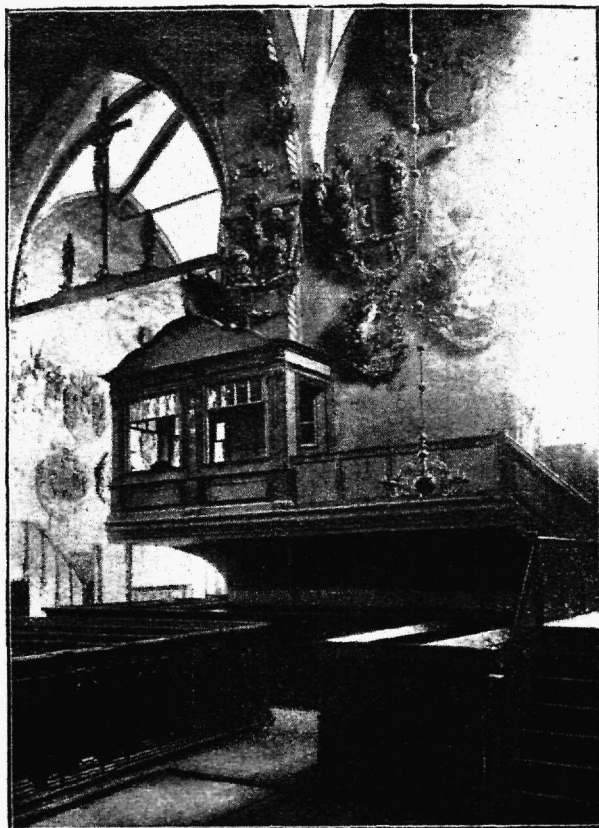

Foto Akel.

Tundmatule omanikule kuuluv palveloosh, vastu altarit.

tema hauale panna Karvara marmorist raiitud 25.000 kuldrubla maksa läinud hauakivi. See on kõigiti kunstiline töö, tolle aja üsna kõrgeks stiilis, ladinateelise päälkirjaga:

Samueli Greigio,
Scoto.
Summo Russ: Class: Praefecto.
nat. MDCCLXXXV denat. MDCCLXXXVIII.
Hunc
archipelagus et mare Balticum
oraque sospes ab hostium_igvibus.
Hunc
virtutum laudes, et
Magnanimae Catharinae II.
Supestes dolor
perpetuo carmine celebrant.

Altarist paremal pool puhkab Rootsi kindralki Pontus de la Gardi ja tema naise Sophia, kuringas Joann III tütre põlv. Krahv de la Gardi sündis a. 1685 sõites üle Narvaajõe; ta viis venelastele Zwangorodi oma kuringa nõusoleku waherahu sobitamiseks. Kindrikuul lõhus tema paadi ja määris talle elu.

Paremal pool kirikus, meremäe lippude warjus asuvad kahe kuulsa mere sõjaja — admiraal Johann Anton Krusenstjerna (1773 — 1846) ja parun Feodor Wrangeli (1796 — 1870) hauad. Esimene sündis oma ümbermaailma sõiduga (1803 — 1806) fregatit

„Vootu“ ja „Deewa'ga“; viimane kahelordse ümbermaa- ilma sõitmisest (1817—1819 ja 1824—1827) ning uuriatis- ekspeditsioonist Bõhja-Jäämerre. Jõda-Siberi kallastel tema poolt avastatud saar ja merekiitus kannavad praegu veel tema nime.

Kiriku jamaš osas on ka Rootsi Gustav Adolphi wäe- pääliku Karl Gorni haud, kes langes a. 1615 Pihtwa piiramisel.

Kiriku seinu ehitwate wappide seas on mõnedel küljes kapid, mida pidi neid kanti matušprotješšiooni ajal. Nijsem kaotati see kottme — kanda järga ees wappi, ja aadlimapid riputati kirikuseinale alles pärast matmist kühjalt hauapäälje mälestusmärgina. Kirikusse wapi panemise õigus oli ainult privilegieritud perekondadel, n. n. matrifuleeritud mõisniku- seiijusel.

Läinud aastajaja keskel piiras kirikunõuogu veelgi jeda privileegi ja praegusel ajal on kirikusse matmine võimalik wast ainult kõige haruldajema erandina.

Wappide puhul, mis muudu on enamasti wäga mait- jetad ja kunstiwäärtuslikud, tuleb lausuda sõnale ka mõnest nende omanikušt, näit. a. 1891 surnud krahw Afelj. Keiser- ling' ijt, loodusseaduste doktorist ja Tartu õpperingtonna tuwaatorist. Krahw oli tuulja Saħa riigikantsleri Bismarcki lähem sõber, kellega ta oli alalijes kirjawaheituses. „Raudne kantsler“ — nagu kutsuti Bismarcki tol ajal, — teadustas puhhatajalise pedantismiga pea igapäew üšna üšfitasjalijes kirjades oma sõbrale täieliku awameelšusega ja erapooletult kõik päemakorras olewad poliitikaasjad. 20—25 aasta keskel fogus niimoodi üšhujutam ajalooline materjal, millel oli määramatu tähendus jelle aegjargu uurimisele. Enne surma pürandas krahw Keiserling jelle haruldase kirjawaheitusse awal- damijes, hışki mitte enim, kui on surnud kõik Bismarcki kaasaegsed, jeni aga hoida kallihinnalijed dokumentid tule- kkaas kapis. Seks wõibid õhjad tema mõija. 1906. a. rahutuste ajal laastati krahwi maja ja see ühe kõige täht- jama XIX a.-i. suurmehe õnnetu kirjawaheitus häwines tules.

Õgu jakslaste aja, peaaegu kuni läinud a.-i. kehtpaigani, kuni a. 1870 kinnitati linnade jääduš, elas Toompää läitja eraldatud elu. Kuna a. 1257 Lüübeki jääduše põhjal Tal- linna kodanliste elanikkude kühli walijes linnandõfogu, walis Toompää aadel, n. n. „Rath“ — ehk, nagu nimetati jeda tol ajal, — rüütellkond oma keskest jchlokwogt'i, kes tarwiduse korral kinni pidas kohalikkudešt Sandreħti jäädušest. Toom- pääl oli oma administratsioon, oma politsei, oma walitus- asutusjed ja ijegi oma keshhid, erikšjed korporatsioonid, mis linna omadega ühenduses polnud. Tjehhijde estajail on õigus jamuti kui aadli oma surnuid doomtkirikusse matta. Täna- päewani on hoidunud alal mõned hauakiwid (wafatul sisse- läigust) raudwõrudega nuktadel, warustatud keshhi emblee- mide kujutustega — näiteks lihuniktu haul — härja, king- jepal — rüütlijaapa kujutus; jhaal all veel aumwäärtlijste meistrite endi nimed ning nende hingusele mineku aastad kwišise raiutud.

Kirikut walguštatatše prontskühjritega, Lüübeki meistrite tööd, — mõned neist on kahepäälijste kullidega ehitud. Dme-

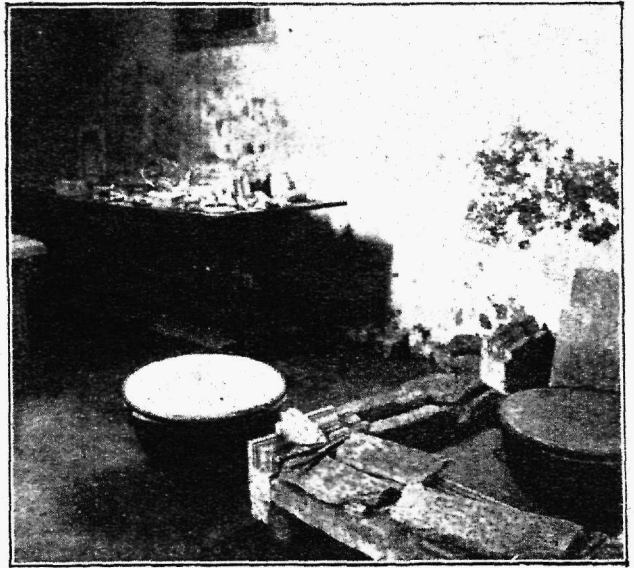

Foto Akel.

Endine Püha Jüri kabel, milles hoitakse alal wana kirikukoli.

tigi ei tarwitse mõelda, nagu olekšid nad kellegi kõrge ijfu poolt kimgitud. Kahepäälijsed kullid, keiserliku jugutonna embleemid, olid üldse põhjamaade wägewalajate juures arm- jamaks ilustusmootiwiks.

Kiriku parema seinu meert mõõda asuwad kaks teise korra kõrgusele asetatud looštš wõi klaasbalkonit. Neile wõib awar, kinniste kähklatega puutrepp. Üšle lähemal asuw looštš, mis on rikkalikult ehitud rokokoo-štiilis puulõiktega, kuulub krahw Mantewelšte jugutonnale, — otjekohje altari poole wäljaulatam looštš on nähtawasti kaotanud enda omanikut, wähemalt ei ešita juba ammu keegi tema pääle oma õigust. Mõlemad looštšid on praegu tühjad ja tuletawad sõnatult mee- le wanade rüütlikaegade uhtust, mis ei lubanud kõrgest- jünditud aadli ijegi jumalatojas endast alamal seiswate inimestega kokku puutuda ning sejunedu.

Läänepoolšes osas, admiraal Sveig'i haulakivi taga wõib warjatud, ühepoollega ušs nüüd arakaotatud Püha Jüri ka- belit. Praegusel ajal asub jhaal midagi kirikumuseumi tao- list, jinna heidetatše wanad kahwitükid, pronts- ja wafkiliš- tuste murdunud jäänušed, wanad kirikutriete ja almušefogu- mise kashid, rüütliwappidega hauakiwid, üldse kõik ntijugune ajalooline rämps, mis ainult wahetewahel osutub harulda- jelt wäärtuslikuks. Siinjamas on ka kaks katkataloist trummi, mis kuulujid warem wanaaegse orelit õfadelš. Warem lõid kaks mehaanikist inglit neile pihta tooritaulu kõige ülemail kohjadel.

Nüüd on inglid kaotatud. Doomtkirikul on nüüd juure- päwane, I. a.-i. lõpul Lüüšburgist toodud orel.

Paar aastat enne sõda jketi orelitše elektriga juhtimine, ja praegu mängitakse pühakikke totaale elektrit abil; see kos- tab aga ittagi jamuti, nagu jada, kaksjada, ijegi 700 a. tagasi, kus mana organist ja tema abiline pidid puhuma raskepära- seid lõitje, inglid lõid trummide pihta ja lõujid kaewa poole tulijšed palwed.

CLAUDE FARRÈRE'i järele H-a.

Mees, kes selle visiooni näinud, jutustas selle mulle ise. Ja ma tean palju veel haruldasemaidki asju. Kuid teile, kes teie ei suitseta, nad vististi küll ei näigi nii haruldased. Teie mõistusele, mis pole teritatud oopiumi läbi, võivad sarnased asjad paista koguni lihtsad ja tavalised. Tahan teile jutustada ka ainult sellest ühest visioonist.

Kes ta näinud, pole ei luiskaja ega hallutsineerija, sest ta suitsetab. Oopium avab inimestel silmad ja nõuab neilt tõelisust. Mina ise ei suitseta vande nimel, mille seks andsin. Aga ma valvan iga õõ suitsetamistoas ja uinun magama, kui hall aokuma läbi akna tungib ja kui lambi kollaka valguse tumestab, mattidel. Ja must suits, millega nad on läbi imunud ja mis täidab kogu ruumi, tungib siis ka minu aju, valgustab mu vaimu ja jagab talle julgust ning avameelt.

Nii siis jutustan selle, mis ta mulle rääkinud, sin lihtsalt edasi, ilma, et sõnagi selle juures muudaksin.

Lamasime tol õhtul nagu ikka rahulikult suitsetamistoas kõrvuti. Meie polnud ükski. Oopium armastab näha kõiki oma usklike üheskoos. Ka kaks naist oli lamamas mattidel. Ühe nime ei tohi nimetada, sest et ta see on, mida nimetatakse Jugupeetud naiseks; ta tuleb vaid salaja siia, et meiega koos suitsetada, ja tema mees, ühe postilaeva juht, ei tea sest midagi. Teist nimetame „Joujou'ks“, sest et ta end meestest sageli nagu mänuastia lause kohelda. Tänaval saagaksid need kaks naist teineteist täiesti oma erineva seisukoha tõttu elus, kuid oopiumi kõiki üheväärtiliseks tegev jõud mõjub nii, et nad siin on sõbrad ja sageli unuvad magama üksteise kaenlas. — Mattidel lamasa ka veel kolm noormeest, kes enam liirdi kui suitsetamise pärast siia olid tulnud. Neil oli tegemist vaid naistega. Lambivalgus oli nii tume, et nende kujusid vaevalt võis ära tunda. Nemed vaevalt küll kuulasid mu jutustaja lugu ja kuigi, siis, kes teab, kas nad seda meeles peavad! Ta suitsetas ja ma vaatlesin, kuidas ta korraldas oma piipe, ja hingasin sisse musti suitsu- pilvi, mida ta välja tõrjus.

Ma pole teile öelnud, kes ta on. Ma ei tea isegi, kui vana ta on ja kas on kõrget või madalamat kasvu, olen ju teda alati näinud vaid mattidel lamavana, kuna lamp põleb ainult tuumilt. Nimetame teda „Vaikijaks“, sest et kõneleb alles pärast kolmekümnendat piibutäit. Kui aga kõneleb, siis jutustab ikka midagi ebatavalist. On reisimud läbi kogu maailma ja oopium on talle annud

jõudu seda õieti mõista ja hinnata. Arvan ta olevat kapteni mõnel isjalaeval. Koguni kindel aga pole ma selle mitte; kõik see, mis on väljaspool suitsetamistuba, ei huvita mind.

Seejärele, kui ühel ööl kaua olime jutelnud visioonidest ja fantoomidest, seletas ta mulle järgmist.

„Tumedaimad ja kohutavamad vaimud pole mitte need, kes õseti eksisklevad läbi surmuaedade või end barrikadeerivad õudseisse majadesse, et narre ebauusklike sääli kägistada. Seda laadi vaimu tunne meie, suitsetajad, kõik, ja on meist igatiüks neid ka näinud. Meie vastu nad ei julge midagi ette võtta, kuna nad ju küllaltki hästi teavad, et oopium me teeb sama kehatauks nagu nad isegi ja et meie õõsel nende lähedalolu aimame kättemini kui nemed meie oma. Mina aga olen teistsuguseid näinud, toda liiki vaimu, kes ei tee tegemist elavatega, ja need on kõige koledamad.

Õelge, kas mäletate „Renard'i“? Ei? Muidugi, see juhtus ka juba mitmete aastate eest; mäletan väga hästi, et see oli tol ajal, mil seitsmest hääst piibutäiest küllaldaselt jatkus, et mind uimastada. Too „Renard“ nimelt oli ristileja, mis, pole teada miks, põhja läks; ahtake, pilkk sõiduriist, mille kere vaevalt üle merepinna ulatus, kuna aga tema kolm masti kõrgele üles lerkisid, nagu tahaksid nad võimalikult kaugemale põgeneda mustendavast veest. Too „Renard“ oli ühel ilusal vaikselt päeval merele läinud ja mitte kunagi enam tagasi tulnud. Tema asemel aga tuli tsükloon, mis rüüstas kogu ranniku. Kuid see tsükloon polnud võrreldav ühegi endasarnasega, ta sööstis paremalt pahemale, kuna ometi kindel tõsiasi on, et ta vennad India ookeanis oma teed järjekindlalt ikka pahemalt paremale käivad. Mulle näis see esialgu haruldane, hiljem aga ma ei mõelnud enam sellele. See tärkas mulle alles siis jälle meele, kui kord keegi hollandlane, kelle kohitasin ühes Tonkini suitsetamistoas, tõendas, et olevat teatud liiki koguni äsesuguseid keerdtorme, elavaist olevusist juhitud tsükloone; neid tuntavat sellest, et nad kõigi loodus-saaduste kiuste siis põhjast tulevat, kui neid nimelt loonut oodatakse, ja oma teel paremale sööstivat siis, kui arvatakse, et suunduvad pahemale, lähidalt, nad talitavat ikka omapääd. Need tormid aga, seletas ta mulle, on pahade vaimude salajased ilmutused. Nemed need ongi, mis laevadele suurimaid hädaohte toovad. — Ja ta jutustas mulle sellest nii mõndagi.

Kuna ma ta jutustusi kuulasin, läbistas mu meeli

korruga mõte, et tsükloon, mis ühenduses „Renard'iga“, pidi olema üks noist elavaist tormidest. Kuid enam ma end tolle mõttega ei vaevanud.

Aega möödus ja keegi ei teinud enam tegemist „Renard'iga“. Laeva meeskonna naised olid kannud musti riideid ja krepplööre ja olid need juba ammu kõrvalde heitnud. Mitmed olid juba uuesti abiellunud. Lühidalt, aastad matsid selle oma voolus. Kui palju aastaid, ma täpselt ei mäleta, sest et piibutäied mind takistavad ajavoolu jälgimast... Palun, keerake lamp vähe madalamale, leek on liig kõrge ja on seda piipu siin liig palju põletanud.“

Ta vahtis, kuna mina lambi tahti korraldasin. Siis hoidis ta mõela jälle lambi kohal ja ma jälgisin huviga, kuidas oopium kollakaks muutus ja kohevile kerkides leegi kohal tasakesi särises.

Ta jätkas:

„Jah, kõik maailm oli „Renard'i“ unustanud, mina nagu kõik teisedki. Mitte kunagi kogu selle aja kestes polnud temast midagi kuulda! Oli vaid üks tema hukumise tõestus, tööpoolest küll vägagi uskumapanev. Keegi purjekamees oli merest välja õngitseanud mingi plangi, mille kohal ülal harilikult laevapilti ja selle all laeva nimetust võib leida, ja millel tööpoolest koguni selgesti seisidki veel silbid RENA... viimased kaks tähte olid murdudes kaasa rebitud. Nüüd polnud enam mingit kahtlust, ja kõik merimehed tundsid plangi ja tähed kohe ära.“

Siis juhtus, et ma ühel päeval algasin teekonda Hiinasse, sest siinsete farmatsöotide oopium ei rahuldanud mind, ta oli alaväärtuslik ja ma tundsin tarvilust teise järele... Sõitsin merele suurel ristlajal, mille nime ma häämeelega ei nimeta, sest et mulle sel mingi õnnetus juhtus. India ookeanis tabas meid tsükloon.

Selle eest oli meid sadamas juba hoiatatud, kuid et meil oli rutt, sõitsime siiski välja. Komandant tegi mulle ülesandeks tormi liikumise kõverjoone kindlaks määrata. Nagu teate, pole see mingi raske töö. Tegiti oma märkused, tähendasin paberile oma arvud ja andsin selle tema kätte; see oli õhtul. Seepäälle läksin oma tuppa ja, lukutanud ukse, hakkasin suitsetama.

Esiatgu läks kõik hästi. Suitsetasin, kuni pimedaks muutus. Lained käisid väga kõrgelt, aga kui ma laman oma mattidel, ei tülitata mind laeva õõtsumine põrmugi. Kui aga saabub õõ, tundus mulle kohe, et on valimmas midagi ebatavalist. Mis, seda ma ei teadnud. Kuid aimasin midagi võõrast, midagi üleloomulist, mis ikka enam ja enam meile lähemale tungis. Tol hetkel näis mulle korruga, nagu oleks oopium oma maigu täieliselt muutnud. Mul oli isegi tunne, nagu oleks suits, mis mu tuba täitis, lähenevast nähtusest mõjutatud ja seeläbi rahutumaks muutunud. Läbi väikese laevaakna läätsklaasi ei langenud enam mingisugust valguskuma.

Kuigi isegi oopium sest, mis lähem tund pidi tooma, oli mõjutatud, valgustas ta siiski minu mõtteid. Mulle selgus korruga kõik, mis meid ootas. Oli väljaspool kahtlust, et meid varitses kahekordne hädaohut: kahekordne, mispärast? seda ma ei teadnud, kuid olin kindlasti veendunud selles, et oli kaks sumavat võimu,

mis vääramatult meile lähemale tungisid. Ja ma tundsin, et nad lähenesid tormikeerust ja meie laev löi pöörlema. Nii oli siis täiesti loomulik, et mõtlesin tsüklooni pääle. Samal ajal aga tundus mulle ja küll suurima kindlusega, et meie laev end pööris paremalt pahemale. Siis offid ju mu arvutused olnud ebaõiged. Kuid ma ei peatunud kauaks selle mõtte juures, kuna mulle korruga sai selgeks, et mu arvutusil üldse mingit väärtust polnud ja meil siin polnud tegemist mingi tavalise tsüklooniaga.

Ja korruga juhtus midagi veelgi hirmsamat; lamp kustus järsku, ilma ühegi põhjusega, ja mind ümbritsev sügav pimedus täitis minu hinge õudusega. Kuulsin, kuidas mööblid oigasid ja mattide kiud hirmul end kokku kiskusid. Samal ajal kostis minuni tormi õõnes ulung.

Taipasin kohe, et see tuul ei võinud olla mingi harilik tuul, mingi lihtne õhulaine enama või vähema tugevusega õõtsumine; olin täielisel teadvusel, et tsükloon pidi olema elav olevus, mõtlev, võimukas olevus, et ta kahtlemata aru pidas, kas hävitada laev-pähklakoor, millel asusime, või mitte.

Olin uimastunud ja mu jalad vaikused. Sellest hoolimata hüppasin püsti. Kõvasti kinni hoides trepiastmeist ronisin komandosillale. Laeva õõtsumised olid nii tugevad, et vaevaga suutsin jääda püsima.

Kui ma siis ülal trepille olin astunud, vaibus tormi ulung korruga, otsekui alludes mingile kõrgemale käsule. Kahtlemata olime parajasti keset tsüklooni ja te teate, et tsüklooni keskpaigas on ikka rahulik. Seejuures aga on see ka kardetavaim koht, kuna tema ümber keerlevad tuuled pöörasel kiirusel.

Too petlik rahu andis mulle võimaluse end sirgu ajada ja jõuda üles sillale. Fosforistseerival veel, mis sarnanes lugematute kuldsete pisaratega ülekülvatud leinariivile, liikus üsna lähedal kõrvuti meie laevaga mingi teine sõduriaist. See oli ahtake ja pilk laev, mille kere vaevalt ulatus üle merepinna, kuna aga tema kolm masti ebalharilikult kõrgele kerkisid, nagu ihkaksid nad põgeneda elavate maailmast. Nad värisesid, nood mastid, nagu värisevad viirvendused veel, ja nende tippe

Vertinsky.

Populaarne romansside autor, venelane, kes hiljuti Eestis gastroleeris. Tema laulukesed on haruldaselt suures lugupidamises igasugustel väikestel peoketel ja rahvasuus. Kunstiline väärtus pole neil küll kuigi suur, aga oma haiglase, kurvameelse meeleolu ja lihtsate, kõlavate viiside pärast väljendavad nad hästi päälesõjaaegset üldist väsimust ja pahede (kokaiini, gashishi jne.) nautijate elamusi.

poinud võimalik ära tunda, nad kadusid ööpimedusse. Seevastu aga võis laeva kere haruldaselt selgesti näha, selgemini, kui iga teist rauast ja puust ehitatud laevakeha. Ja ma nägin täiesti selgelt komandosilma askeldamas inimesi, inimesi surnukahvatute nägudega ja kelle riided olid kaunistatud sädelevate kulditikandustega. Seejuures olid aga kõik need esemed läbipaistvad ja läbi sõidurüüsta plankide, jah, isegi läbi inimeste, nägin alataasa merd hülgavat fosforliikus sättenduses.

Vaimudelaev möödus meist ilma, et oleksin kuulnud ta masinate müdinat. Pikkamisi keeris ta end ringi, ja kui laevapära mu eest koguni lähedalt mööda libises, tundsin ära pildi ja nägin, et selle all leiduv planik suuremalt jaolt oli ära rebitud, oli vaid kaks viimast tähte sääl säilinud: ..RD.

Laev kauges aegamisi. Tuul löi uuesti lõõtsuama, kotedamalt veel kui ennist, ja siis ma ei näinud enam midagi. Oli selge, et elusa tsüklooni keskala kuni lõpmatusse kandis endaga kaasas hukkunud laeva fantoomi. Laskusin silmalt alla, astusin oma kajuti ja hakkasin jällegi suitsetama. Kuid oopium tundus otsekui piimana ja piipudel oli väljakannatamata lääge maik. See nimelt oli, mis mind kõige enam kohutas.“

Ta vaikis. Mõlemad mattidel lamavad naised ohkasis õrnustest, millega nende sõbrad neid üle külvastid. Mina aga vaatlesin vaid piipu, mis, hõõrutud väikse vette kastetud käsnaga, jällegi heledalt läikis.

BALLAAD.

Juhan Jaik.

Noil kevadhommikul, kui aed
On täidet lauluhelinaaga,
Vast kuldnokk aknast sisse kaeb
Ja puutub klaasi kõlinaaga;
Nii korra minu tuba vaaga,
Kun endaaga vaid juttu aet,
Sai kevadhelinaisse maet:
Su sammud kerged ukse taaga!

Sa tulid siia, olid siin,
On teostund unelm! Siiski aga
Sai teiseks valuks ootepiin:
Sa olid siin, ent mõteteaga
Ei olnud vist siin. Mu tuba vaaga
Sai haavat: võõras sulle siin...
Kuid kõlas too kui mandoliin —
Su sammud kerged ukse taaga.

Sa läksid ära, nukraks jäi
Mu tuba. Minu tusk ei maga;
Ta tõukel toas ringi käin.
Mind vaatleb aken küsivana:
Miks õnn end sinuga ei jaga?
Ei tea vastata, kõik näis
Kui helge unenägu: käis
Su kerge samm mu ukse taaga.

Ent siiski arge värinaaga
Säält kuuln lähenevat astet,
Ja loodaks alati ma, vast ei
Su sammud kerged ukse taaga?

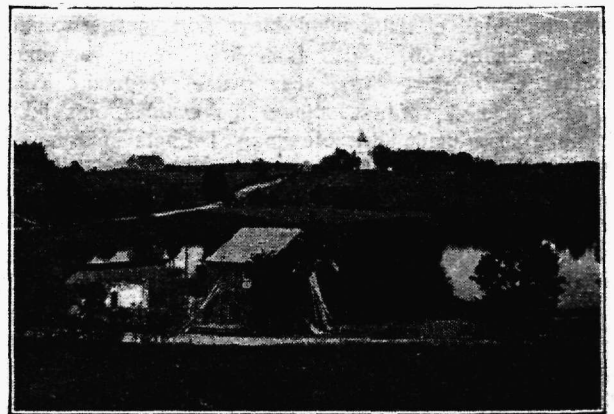
SONETT.

Kui palju ju neid päevi imelikke
On mälestuse vaipadega kaet,
Mil ootevalust, otsiisasti aet
Ma kõnnin tänavaid ja radu pikki.

Ei saabu lohi ja kõik jääb, kõik jääb rikki;
On ime leidmatusse kadund, mael.
Häält ainumat ei säält! Ja funnen ma, et
Taas kurbus hiilib ümber, kõrvad kikki.

Ohk hüdeks paisuks, — upuks ruumi see,
Ei kuuleks keegi — igal oma tee,
Ja kellele mu kurbust teada vaja?

Nii kured, igatseden kaugeid maid,
All pilvi saatvad hõikeid haledaid,
Ent vastus — enda hääle kurblik kaja.

Rõuge alev. Üle Suurjärve paistab kirik.

Võrumaa.

Vällämägi. Ees Perajärv.

LÕUNAMAA ÕHULE LÄHEMAL. TÄHELEPANEKUD.

J. J-v.

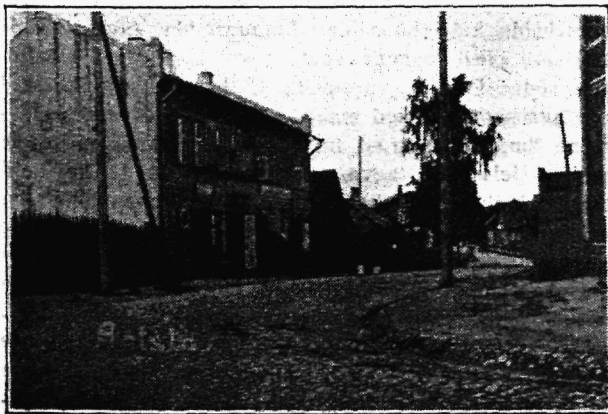
Ning nüüd tuli keskmine päikesepaiste parajaks ajaks. Viivuks olid unustatud päälinna õhutud tänavad ja nädalaid kestnud sadugi, mille varjus saanud kevad surveks. Liikusin päikese poole. Näis, kui oleks ta naelutatud vaid meie riigi kagu taeva, sest hommikul nägin valguse tõusvat ikka Munamäe tarjalt. Õhtuks libises aga üle mandri läänemerre. Too ilendas mu veendeid kodumaisest lõunamaast. Saabusid rongi läbilõigates uued maastikupildid, koloratuursed ja maalilised. Juba Tartu möödudes on näha talendikama maailja kätt, ent Sangaste sillal ärkad kui väiksest ettekujutatud maailmast mis päikesele lähemal. Sel silmsel pole loodustikult mingit sidet seljataha rullitud metsade ja küpsevate viljaväljadega. Kevad ning survi algavad siin kaks nädalat varem. All lookleb päikesekiirtest läbi puuritud mudaroheline jõgi pikkamööda tõusvate oru-

kallastega. Lagedal rohileval künklikel rannikul maad-
leb tuulega üksik kask, või laiakrooniline ultramariline
mänd. Kuld selle ümber on maastik lage ja õhuline
kaugusest tõusvate mäekülgede ning mändidega. Siis,
läbi tiheda lehtpuustiku hakkab lähenema Valk. Esi-
algu vaid üksikud hallid majad, mis ei kõida ega vai-
musta. Aegamööda ent gruppeeruvad nad vastastikku
kiilutud katusteladendiks. Aga linnaks on tal siiski
vähe voorusi. Mul häämeel, et teda varjab hääsiidamlik
puudevõrk.

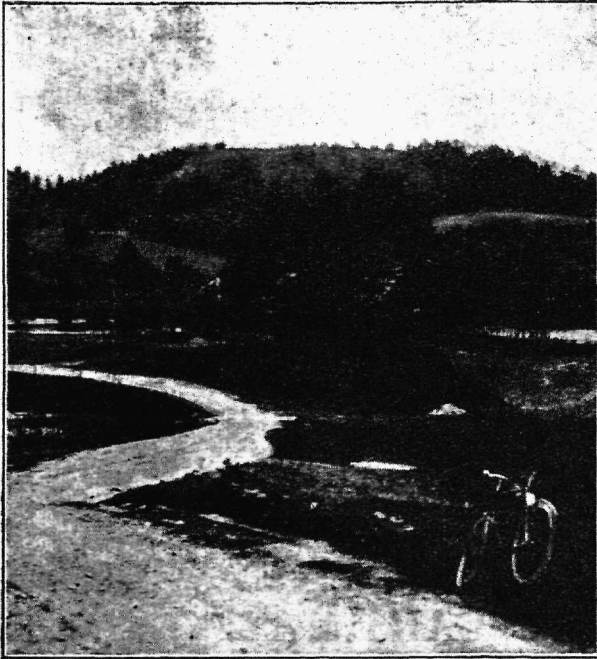
Edasi, lõunamaa õhule lähemale! Rong teeb tiitika
käänaku ning nüüd tungib keskhommikune päike otse
silmi. Valendavad kahel pool teed Võrumaa lihvased
mäeseljangid. Kaugemalt aga jookseb mööda terav
ürgmetsa joon, mille kohal sõudmas hallid pilved. Põl-
did vahetuvad võsastikkude ning taludega, taludega ja
võsastikkudega. Eemalt kõtab läbilõikav luige. Raud-
tee ääre veerevad äsja värvitud majad. Ooker näib
enam veetlevat, kui shangviin. Alevimajad on enamasti
ikka helekollased. Ka saabuv koorib enese mändide ja
leppade varjust kornaliseks aleviks. Temas on enam
elurõõmu ja õhku kui mõnes linnas. Ei vahetaks itaigi
Antslat Valgaga.

Antsla.

Too väike alev oskab koketeerida. Nagu naine
haarab ta tuleja ees räti silmle. Raudteelt on ta pu-
genud täiesti toomingate ja vahtrate varju, vaid üksikud
kõrgemad majad ulatavad neist üle vaatama. Pahe-
malt kummardavad alevi ees laiad tuulised viljaväljad,
mille vahele oleks nagu veega visatud tiikike suviteed.
Ent ikka kõrgemale ja kaugemale ronib taevas. Eemal
metsade kohal on ta ainult leplik ja valge kahvatus li-
gub aeglaselt üle valgustatud puude. Südamest on too

Antsla alevitänav.

Võru Kasaritsa.

Antsla aga nälvilt õnnelik. Juba vaksalist majade vahele viiv tee liigub mängides veerul seisvate lehtpuudega. Esimesed majad on tuliuimed ning minevikuta. Vaid üks neist, vanusest siniseks muutunud, pole noorukeste kaastastega rahul. Ent ta on muide vaikne omas vihas. Avaral kiviteel liiguvad lopsakad maavankrid, millest ruttamas mööda õhetavaid nägudel sõidud tüüjad või päevavargad. Nad kiirustuvad alevi keskpaiga poole või sukelduvad ääretänavatele. Lähedast majast tungib ninna rammusa viiakohvi lõhn. Ja kusagil veidi kaugemal praetakse tublisti võrtsitatud kottlette. Söögimaja, kohvikud ning restoraane on ses suursuguses alevis palju. Lähemen ühele neist viimastest, mis võrdlematu aristokraatsusega liikumatult seismas keset alevimaju. Ehitus on alles uus ning poolenisti üle vööbatud õrna ookruga. Akna all lehviiv karsitult pleekinud pidukuulutus. Siit viib alla raudteele võsastikuline maariba rajades tee hallitanud plankude ja telefonipostide vahele. Näib siin olevatki alevi keskus, sest ümberringi piiravad tänavaid kõrgemad majad suurte ärivaateakende ning kirevate siltidega üle taotud ustega. Kõrtena valguvad siit laiali kõlavate nimedega tänavad, rutates taludesse ja väljade vahele. Väike linn, tillukeste voorustega!

Olen üksik kohvik-restoraani avaras eesruumis päikesese ja sõpradeta. Läbi õrna pitsiesirde paistab aknast kaugel sinendav mets, too sama mets, mis ulatab Munamäelegi. Viimaks ilmub netu, rietatud pidukult kirevasse tillukonda. See on mulle väikeseks üllatuseks. Olen maakohvikuis tavaliselt näinud teistsuguseid teenijaid, igapäevasemas pälvija kuues ja undrukus. Ning nüesti olen enesega, kesk nägemata pühapäeva, silmis Munamäe mets ja tiitarlapse rõõmsa punarohelise kleit-

Mu vaikust ei segata, vaid tiitarlaps kallab vett kogu akent vallutatavale roosile, mille õied mu silmis on mustad. Tänavale on vahepääl sadanud inimesi. Lõmatunni lähedus on toonud siia hulga töömehi, kellele määratudki need võrtsitatud kottletid. Ent ka too pidulik tiitarlaps kallab neile söögialust.

Siin võib kuulda juba tõsist Võru keelt, mis kõrvale esialgu veider ja harjumatu. Kuid hääsüdamlus ja lahkus, millest nood imelikud hooletud sõnad juhitud, teevad ta päälegi intiimiks. Astun edasi munakivistatud tänavail. Mõlemal pool küürituvad avatud aknaid uudishimulikud tiitarlapsed või päikeseneelajad. Kari poisikesj jookseb kollasele liblikale järele. Ühel lähpoe uksele, mille piidale riputatud rammus orikas, seisab kõhukas poodnik, murelikkus näol. Teda on suve tulles unustatud. Ent samas kurbuses saadavad teda teisedki kaasaegsed, sest õhku hinnatakse kõrgemaks toidust. Paremale käänava tänavale nurgal kõnelevad kaks tiitarlast valgete rättidega läbi akna. Samast majast kõlab grammofoni kriiskav hääl, kel harva õnnestuvad kõrged registrid. Edasi kannab tee rohulisele väljale, kus küllaldaselt sirtsude laulu ja õietolmu.

Veel korraks sammusin läbi rõõmsate ja naervate alevi tänavate. Nad olid mulle ülestõusmiseks.

Valgeil väljul.

Maastikupildid paistavad kui kinolinalt. Pääkene heidab nad kõik hoolikalt silme ette. Säed nad oma silma järele võimalikku kaugusse ning vaatad. Keskhommiku sihis, kust päike juba mõne tunni eest põgenenud, hüpleb üle liivaste küngaste looklev maantee. Maameeste vankrite logisevad rattad on lõiganud liigi poolemeetri sigavuselt sinna teravad vaod. Nagu verised kirvehaavad, hõlmad laiali rullitud, ootavad nad paranemist. Siin on olnud korralik liivasadu vihmast märjale maale. Ka viimasemast kaugusest tekitab silm liivahange, ehkki sinna viitjast päikesest kasvanud rohtu, kui teravaid harjaseid. Too Munamäe mets kadus käest juba tulles üle Antsla raudtee. Vaid haralised põõsad täendavad vaadet. Tee sihib ülesse mäkke. Valge mäeliv särab päikeses kui pärlitega ujutatud. Alla vilusse jäävad Antsla rõõmsad ning edevad majad. Nüüd on langenud sinna päikesepaistetetu nukrus ja meeleheide, kui ikka pääle pillergaart ning tantsu. Vaid tardunud püsib punane veetorn kui kivistunud kohustruu sõdur Pompei varemeil. Ülal mäelt valgustuvad ette aga sootuks uued maalid. See on too sama lõnamaine ilm, mille pärast tulnud ma survelle ja päikesele vastu. Helesinine taevast, valgete siidipiivede, kui liblikatega, hõljub üle minu ja maastiku. Pehme õhk tuleb mu juure tasa, tasa. Mu ette on visatud voldiline kirev suurrätt, mille äärenarmad tõusevad tumedaks metsaks. Nagu nukuteaatriis on laotud sellele rätile pruunkollased ning shanghiansed põllud, millele külvatud sinirohelist kõrssorast. Nad liiguvad miniatüürsete mägede ja orgude ümber, samuti kui hallid, falkivate aknatega talumajad. Kaua sama kohta vaadeldes hakavadki nad silme ees ruttama ning võimalikul juhusel võib saabuda katastroof. Too koloraaturne ja kirev

väljaderätt ei lõpe nii pea. Ikka ees ning taga orud-mäed, ehkki liihkese mõtudega mõõdetud. Ent liiva on siingi, sama valget ja pronksisegu, mida päikese-paiste oma seisukohta järele võib kullata või hõbetada.

Päike on parajasti loojenemas. Jääb vaadata kaht pilti, ent va'in ihe ja harukordsema. Valguse nõrgene-des kahvatavad Munamäe ja Vätlamäe tipud. Läbi hõ-bedase õhuvina paistavad vaid kaks sinisemat laikku, mis äärtelt kiiresti udunemas. Hall vär tõmbub mu üm-ber koomale, kuid silmis piisib veelgi taeva ja mägede sinine sulamine. Vahetan päevased nägemused suveöö müsteeriumiga.

Õõbimine Tsoorus.

Suviõhtu kestub varase koiduni. Liivaselt mägi-väljalit viib kõver tee harva metsa vahele. Siin on talu-sid tihedamalt ning huvitavaid aeglaselt maanduvas udus. Näen ku's saladuslikult kaob lähedane Munamäe mets. Kusagil sääl, kuhu silm enam ei ulata, laulab õõpik ning arglik kiinnilind. Filosoofilise tõsidusega kõ-lab sekka öösirtsu sirr—sorr. Iga õnnestunud toon tõmbab mu koomale. See on lapselik vaimustus. Metsa varjus on veel mõnepäevase vihma märke. Hoidun se-gamast toimunud jalgadega värisevat muda. Mu sisen-dumist segab kõrgelt kuuselt äratendav vares. Olen ta vastu leplik ja ei vihasta, et ta mind ehmatas.

Metsast ilmuvad lagedale üksikud talud. Neil on enam valgust, kui mul metsas. Too veab, sest ka sirt-sud usaldavad laulda ses valguses. Mulle pole paik enam võõras, käisin siinsamas alles varakevadel. Ent siiski on vastuõhtu raske vahetada kevadisega. Mõ-lemil pool põlluteed on talud. Paremal pool seisab lähedamana Juhana jägi sünnikodu — hääsüdamlik ja in-tiimne „Mõldrioja“. Valmiv oder siltab mu jalgu. Lähenen koduste ootustega õueväravale. Too jäetud vallale, kui oodates mind. Õuel puhkab väsinud vaikus. A'mult sõbralik majapeni haugatab paar korda ihe õla ning jääb viisakalt vahtima lähedal olevat mustjassinist metsa. Inimestest kõneleb mahajäetud hääletus. Sirtsu ja kiinnilinnu hääleseadmine helab siingi. Istun kum-muli keeratud puuümbrile ning mõtlen. Kui too Võru-maa muide poleks nii kaugel! Teinepoolne tänava-värvav küljahtab. Ükshaaval poevad sisse kõhttäis lam-bad ning nende järele rõõmsameelne tütarlaps. Ta käib Võru seminariis, ent suvel peab jahtima lammastega, näitma luhta ja teisitigi kandma talukohustusi. Tütar-laps naeratab häbelikult, ent inimestust on silmis enam. Ta kohendab kerget linast suvikleiti, mõõtes selle pa-raja pikkuseni paljastele jalgadele. Edevamad hulkse-tukad eemaldatakse silmilt. Tütariaps pärib oma venna järele, tal kahju, et Juhana pole suveti enam oma mägede ja ürglaantega. Tuletame meele kevadisi hulkumisi märjas metsas ja soisel Mustjõel. Kõnelesime Baude-laire'i „Kurjuse illedest“. Kui palju poeetikat ka too Võrumaa esile ei mäna! Ja ku's võiks küll mahtuda

Baudelaire Võrumaa lopsakale väljadele ning ümmar-gusile inimesile?

Videvik süveneb. On siingi taeva ja maa õhuline sulamine. Saan kokku vahepääl kogu perega. Kõne-leme osutuvast vilja saatuses, maksuoludest, poliitikat ja Munamäe sinisest õhust. Jutul on palju eideid, neist raudsemad majajasa elutargad ja jaa'd.

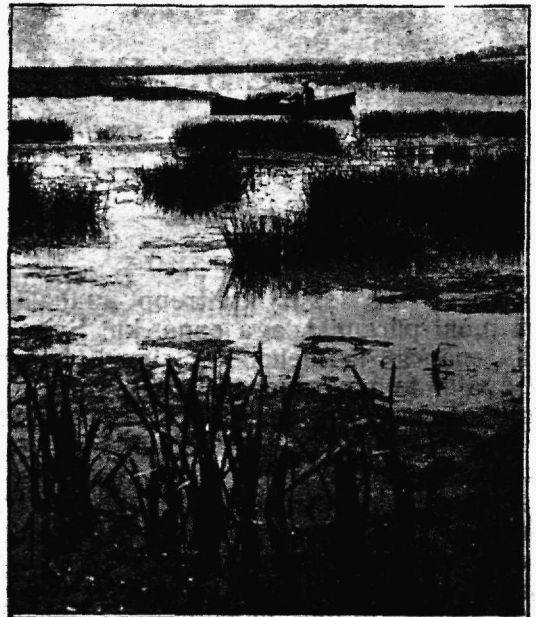
Veendusin, et vaid Võru keeles saab olla nii lahke ja südamlik. Mäletan kevadest tüht teist taluisa, kes liigutava südamlikkusega kõneles äsja siindinud hobuse-varasast. Mõttlesin nüüdki, neil inimestel on pehme süda ja sõnad tulevad, kui suitsusse lõigatud.

Rikkalik on õhtusöök. Kogu Võrumaine jõukus ning väljakus ootab mu maitsmist. Avan läbi pitsilise ees-riide akna. Peni haugatab taas paar pauku ning va-balt võib õhtune tuul kanda hääd söögilisu. Olen siieski muusikale ori. Palun seminaristi mängida klaveril mõnda meelepärast. Kuulen vastuseks impressionistist õhtuviit.

Sentimentaalne tuju tõrjub eemale me. Ent talu-ema ja kõik ta kolm tütarat valmistavad mulle aseme tallilae'e. Mu lähedal näevad kanad taevallikku und. Ja tore peab küll olema too unelm, sest nii õnnelik on vaikne hääletus. Ronin heintest ning lipsan veel kord õue. Udu on harvenenud ja põgenenud Mustjõe ko-hale metsa. Kus arvan olevat Võru, vehkleb punane vari taeval, kui öökulli tiib. Teine pool metsa taga huub peni. Tean, sääl kusagil elab „Diaana“, aristo-kraatne maapreili, kes enese peab Meisandeks. Tal on maneeriks kõneleda Võru keelt grammatilise täpsusega.

Õõ mõõdudes ei leidnud end õuet ega tallilae't.

(Järgneb.)

Võrumaa.

Võhandu jõgi.

Katsushika Hokusai (Jaapani kunstnik, 1760—1848).

Kangelane laseb oma mōka pesta pääle veritööd.

Tapetu hing lahkuv musta auruna.

(Originaal-puulõige P. Areni kunstikogust).

MEES, KES OLI NELJAPÄEV. LUUPAINAJA.

G. K. CHESTERTON.

5

Viies päätükk.

Hir mupidus öök.

Alguses näis suur kivitrepp mahaiäetuna nagu mõni püramiid, aga enne, kui Syme üles jõudis, märkas ta mehe, kes rinnuli kallastiku kaitsevõllil kummardudes üle jõe vahtis. Välimuse poolest üsna harilik inimene, pääs siidkübar ja seljas kõige vormilikumat moodi saterikuub, punane lill nõopaugus. Syme'i samm-sammult temale lähenedes ei liigutanud mees oimugi. Syme astus talle juba sedavõrd ligi, et võis segases hommikuvalguses seletada tema pikergust, kahvatut ja arukat nägu, mis lõppes musta terava habemetutiga lõuaotsas, mujalt igalt poolt kõik puhtaks aetud. See karvatort tundus nagu sinna unustatuna, sest nii hoolega oli mujal igal pool habemenuga oma töö teinud — sel teravjoonelisel askeet-

likul ja omal viisil suursugusel näol. Syme astus seda kõike märkides lähemale ja lähemale, aga seisev kuju ei liigutanud ikka veel.

Esimene loomusunniline aimdus ütles Syme'ile, et see on mees, kellega ta peab kokku saama. Nähes aga, et mees mingit märku ei annud, tuli Syme otsusele, et tema oletus pole õige. Siis aga arvas ta jällegi, et sel mehel tema hullumeelse looga tingimata midagi tegemist peaks olema. Sest mees jäi tema lähenemisel nii liikumatuks, nagu poleks seda teinud ükski inimene loomulikult seiskorras, kui võõras temale nii ligi astub. Ta viitis oimetuna nagu mõni vahakuju ja ka närvid näisid tal sellekohased olevat. Syme vaatas ikka ja jälle sinna kahvatusse, auväärseesse ja peenesse näkku ning nägu vahtis endiselt põiki üle jõe. Siis võttis ta taskust Button-silt saadud dokumendi oma valimise kohta ja

pistis selle nukra ja ilusa näo ette. Nüüd naeratas see mees ja tema naeratus mõjus kui hoop, sest see ilmus kordamööda ainult näo ühele küljele, tõustes paremalt poolt üles ja laskudes pahemalt poolt alla.

Naerukramp oli silmapilkne ja mehe näo ilme langes jällegi harmoonilisse nukrusse. Ilma vähemagi seletusega või pärimisteta hakkas ta rääkima, nagu oleks tal tegemist vana ametivennaga.

„Kui otseteed Leicester Square'ile läheme,“ ütles ta, „siis jõuame just parajaks ajaks hommikueinele. Pühapäev nõuab alati varast hommikueinet. Kas olete maganud?“

„Ei,“ ütles Syme.

„Mina ka mitte,“ vastas mees harilikul toonil. „Pääle hommikueinet katsun pisut voodi heita.“

Ta rääkis viisakalt, kuid äärmiselt surnud häälel, mis oli vastandiks tema fanaatilisele näole. Näis, nagu oleksid kõik tema lausunud sõbralikud sõnad ainult elutu viisipärasus, kuna tema ainsaks eluks oli vihkamine. Natukese aja pärast hakkas mees uuesti rääkima:

„Möistagi, haru sekretär ütles teile kõik, mis vaja öelda. Üht asja ei võida teile aga kunagi öelda — presidendi viimast mõtet, sest mõttet kasvavad tal nagu troopikamets. Kuna te seda teada ei või, siis ütlen mina teile tema uuema mõtte: end seega varjata, et me endid üldse enam ei varja. Alguses tulime kokku muidugi kusagil maa all, nagu seda teie haru teeb. Siis laskis Pühapäev meid kusagil harilikus restoraanis kabinetit võtta. Kus pole varjamist, sääl pole ka otsimist, ütles ta. Muidugi, tema on ainuke mees maakeral, kuid mõnikord, arvan, läheb tema määratu au vanul päevil pisut viltu. Sest praegusel silmapilgul ütlesme meie otse rahva silma all. Hommikueinet sööma rõdul — palun väga, rõdul, kust silm üle Leicester Square'i vaatab.“

„Ja mis ütlevad inimesed selle kohta?“ küsis Syme.

„Väga lihtne, mis nad ütlevad,“ vastas kaaslane. „Nemad ütlevad, meie olevat lõbusad härrasmehed, kes peavad end anarhistiks.“

„Minu arvates on see väga kena võte,“ ütles Syme.

„Kena! Pagan võtku teie häbematus! Kena!“ karjus teine äkki läbilõikavalt häälel, mis oli kohutav ja lahkõlaline nagu tema moonutatud naergi. „Kui te Pühapäeva silmapilgukski näete, siis loobute teda kenaks hüüdmast.“

Nõnda vestes tulid nad kusagilt kitsast tänavast välja ja astusid Leicester Squere'ile, mis täis varast päikesevalgust. Arvan, et kunagi ei saada teada, miks see plats nii väljamaalisenä, teatud määral nagu mannermaalisenä

tundub. Kunagi ei saada teada, kas tõmbas see väljamaaline ilme väljamaalased ligi või olid väljamaalased need, kes andsid sellele platsile väljamaalase ilme. Kuid tänasel haruldasel hommikul näis see mulje eriti selge ja püha. Päikesepaisteline avarus, lehestik, raidkujude ja Alhambra saratseenlik joonestik — kõik kokku tundus nagu mõni Prantsuse või isegi Hispaania avalik plats. Ja see mõju suurendas Syme'is tundmust, mis oli teda mitmes teisen-dis saatnud kogu loo kestel: tekitas temas öudse tundmuse, et tema on eksinud kuhugi uude ilma. Poisina oli ta igal pool Leicester Square'i ümbruses odavaid sigareid ostnud, aga kui ta täna ümber selle nurga pöördus ja neid puid ning mauri kupleid nägi, siis oleks ta võinud vanduda, et tema kuhugi väljamaa linna mingisugusele tundinutule platsile sattunud.

Platsi ühes sopolis esines nurgana tore, kuid vaikne võõrastemaja, mille pääosa kuulus tema taga seisvale tänavale. Müüris oli kogu korrast läbiulatuv suur aken, nähtavasti mõne kohvisaali valgustamiseks, ja selle akna ees sõna otsekoheses mõttes, platsi kohal rümpudes, oli suur, ähvardavalt tugelega hoitud rõdu, mis küllalt suur, et endasse lõunalauda mahutada. Tõepoolest asuski siin lõunalaud, õigemini — hommikueinelaud. Ja ümber laua päikesepaistelisel ning tänavale paistval rõdul asus salk valjusti kõnelevaid mehi, kõik silmatorkavalt riidetatud — valged vestid ja toredad nõõp-augud. Mõned nende naljad kostsid isegi üle platsi. Tõsine sekretär naeratas oma loomuvastast naeru ja Syme taipas, et see käärikas hommikueine-seltskond oligi salajane Euroopa pommimeeste kogu.

Aineti nende poole vahtides, märkas Syme viimaks midagi, mis talle alguses nägematuks oli jäänud — ta polnud seda sõna otsekoheses mõttes just seepärast näinud, et see oli liig suur; rõdu lähemal nurgal istus mäena keegi mehemurakas, varjates oma kehaga suurema osa vaatealast. Teda märgates oli Syme'i esimene mõte: mehe raskus peaks selle kivi-rõdu puruks rõhuma. Tema peletislik suurus ei peitunud mitte ta loomuvastases pikkuses ja uskumatus paksuses: tema keha oli täiesti mõnest kaljulahmalkast niisugune hiiglane välja raiutud. Tema pää, mida ehtis valge juus, oli tagant vaadates suurem kui ta oleks pidanud olema. Pääst eemal seisvad kõrvad näisid suuremad kui inimese omad. Tal olid üldiselt hiiglamöödud ja need panid jahmatama, nii et temaga võrreldes teised kujud Syme'i silmas üsna kadusid ning päkapikulisteks muutusid. Nad istusid sääl oma lilledega ja saterkuubedega, kuid Syme'ile näis, nagu lõbustaks hiiglane oma viit last teelaas.

Kui Syme oma saatjaga võõrastemaja kõrvaluksele lähenes, tuli keegi kelner neile vastu ja naeratas püüsi suul.

„Härrased on ülal, sir,“ ütles ta. „Nad räägivad ja naeravad selle üle, mis nad räägivad. Nad ütlevad, nemad tahavad kuningale pommi visata.“

Ja kelner tõttas oma rätikuga käevarrel minema, sest talle meeldis ülal istuvate härrade haruldane kergemeelsus väga.

Kaks meest astusid vaikides mööda treppi üles.

Syme ei küsinud, kas see mehemürakas, kes peaaegu kogu rõdu täitis seda murda ähvardades ja keele ümber teised kõik aukartuses asusid, oli suur president ise. Ta teadis selle tagi, et see nõnda oli, teadis seda sõnul seletamatul loomusunnil. Syme oli tõepoolest üks neist, kes alluvad kõigile, isegi nimetuile hingelistele mõjudele sel määral, et see muutub kahtjulikuks pääaju tegevusele. Kuna ta vabana tundus kartusest igasuguste kehaliste hädaohitude suhtes, oli ta hingelistele hädaohitudele väga vastuvõtlik. Juba kaks korda sel ööl olid väikesed, tühised asjakased hirmutsevalt tema poole piilunud ja temas tundmuse tekitanud, et ta läheneb ikka enam ja enam põrgu pääkorterile. Ja suurele presidentile lähenedes muutus see tundmus otse masendavaks.

Selles oli midagi lapsikut ja põlgusväärilist. Läbi siseruumide rõdu poole astudes, kasvas Pühapäeva nagu ikka suuremaks ja suuremaks, ja Syme'i valdas hirm, et kui ta otse tema liigi jõuab, siis nagu nii võimatu suureks muutub, et Syme valjusti kartuma pistab. Ja tal tuli meele, et ta lapsepõlves kunagi ei võinud Briti muuseumis Memnoni maski vaadata, sest see oli nagu, nii hirmus suur nagu.

Ent ta pingutas oma jõudu enam kui üle kuristiku kaljul kaljule hüüates ja läks hommikueinelaua ääres seisva tooli juure ning istus sinna pääle. Härrad tervitasid teda hääsüdantliku naljatusega, nagu oleksid nad teda juba ammu ajast tunnud. Soliidi ja hiilgavat kohvikannu ning meeste viisipäraseid kuubi vaadeldes, kainenenes Syme pisut; siis heitis ta jällegi pilgu Pühapäevale. Selle nagu oli väga suur, kuid ometi oli ta veel inimvõimalik.

Presidentiga võrreldes paistis kogu seltskond igapäevaseks; temas ei köitnud miski silma, välja arvatud ainult asjaolu, et presidenti tuju ta piduliku auväarsusega oli riietanud, mille tõttu see hommikueine omandas pulmasöögi välimuse. Üks mees torkas ometi juba pääliskaudsel vaatlemisel silma. Tema oli vähemalt tõsise pomminähe nagu. Tema kandis kilt kõrget, valget kraed ja siidlipsu, nagu see määratud, kuid sellest kraest torkas välja pää, mis taltsutamatu ja silmatorkav ning mis kan-

dis metsikuid pruune juuksekahte ja peaaegu silmi varjavat habet, nagu mõnel skye-terrieel. Aga kui need silmad lõpuks sellest karvarärgust välja pääsesid, olid nad nukrad, nagu mõne Vene pärispõlvilase silmad. Selle kuiu mõju polnud nii hirmus kui presidendi oma, kuid temas peitus saatanlikkus, mis voolab äärmisest veidrusest. Oleks sellest kaelasidemet ja kõrgelest kraest äkki tõusnud mõni kassi- või koerapää, siis poleks seegi idiootlikuma vastandi sünnitanud.

Mehe nimi oli nähtavasti Gogol. Tema oli poolakas ja siin päevade ringis hüüti teda Teisipäevaks. Tema hing ja kõne olid paratamata traagilised; ta ei suutnud end sundida seda torredat ja kergemeelset osa mängima, mida president temalt nõudis. Ja tõepoolest, just sel silmapilgul, kus Syme sisse astus, heitis president oma hariliku hoolimatusega avaliku kahtluse suhtes, mis oli tema praegune poliitika, Gogoli üle seepärast nalja, et see ei suuda korbepäraseid eluviise omandada.

„Meie sõber Teisipäev,“ rääkis president madalal häälel rahulikult ja kõllavalt. „meie sõber Teisipäev ei taita nähtavasti kogu asja mõtet. Tema riietub härrasmehena, kuid hingeliselt näib ta liig suur, kui et niisugusena end ka ülal pidada. Tema toonitab oma kommetega vandeseltslast. Könnib aga keegi härrasmees torukübaras ja saterkuues mööda Londoni tänavaid, siis pole küll kellegil vaja teada, et tema on anarhist. Aga kui härrasmees paneb pähe torukübara ja ajab selga saterkuue ning könnib säälijuures käpakile ja kükakile, noh, siis võib ta enda päälle tähelepanu tõmmata. Seda teebki vend Gogol. Tema könnib oma lõpmatu diplomaatia tõttu ikka käpakile ja kükakile, kuni ta viimaks sirgelt käimise hoopis raske leiab olevat.“

„Ma ei kõlba seks, et end varjata.“ ütles Gogol teraselt üsna võõral hääldamisel: „ka ei tunne ma seepärast häbi.“

„Ja muidugi, mu pois, nõnda te olete, nõnda on teiega lugu,“ ütles president häätahtlikult. „Teie püüate end samuti varjata, nagu iga teinegi, kuid teie ei suuda seda, sest, nagu näha, olete juba kord niisugune eesel! Teie püüate ühendada kaks vasturääkivat teguviisi. Kui majajasa mõne mehe oma voodi alt leiab, siis teab ta vististi, mis teha. Leiab ta aga aseme alt mehe, kel torukübar pääs, siis mu kallis Teisipäev, olete vist teiegi nõus, et tema seda vaevalt kunagi unustab. Noh, kui teid admiral Biffini aseme alt leitaks...“

„Mina ei kõlba petmiseks,“ ütles Teisipäev tusaselt punastades.

„Õige, mu pois, õige,“ ütles president rõhutatud südamlikkusega, „teie ei kõlba millekski.“

Kuna see kõnelus jätkus, oli Syme'il võimalik ümbritsevaid inimesi lähemalt tähele panna. Seda tehes tundis ta, kuidas tema vaimujõud imelikul viisil uuesti tagasi valgus.

Alguses mõttles ta, et nad on kõik harilikku kehaga ja harilikus riides, välja arvatud ainult silmatorkavalt karvane Gogol. Aga neid hoolisamat silmitsedes, hakkas ta taipama, et igaühes neis on midagi samasugust, nagu ses mehes, kes tal jõe ääres vastu oli: igaühes on mingisugune saatatlik joon. See ühekülgne näeratus, mis võis äkki tema juhi peent nagu moonutada, oli kõigile neile tüüpidele tüübiline. Igas mehes oli midagi, mida võis kümnendal või kahekümnendal pilgul tähele panna — oli midagi ebaloomulikku, ebainimlikku. Ainuke võrdlus, mis tal siin meelde tuli, oli see — nad kõik näsid korralikkude ja viisakate inimestena, kuid ainult nõguklaasilises peeglis vaadatult.

Isiklike näidete varal võiks seda pooleldi varjatud veidrust paljastada. Syme'i esialgne kaaslane kandis Esmaspäeva nime. Tema oli nõukogu sekretär ja tema kõverat naeru kardeiti enam kui midagi muud, välja arvatud midugi presidendi kohutav õnneaer. Kuid nüüd, kus Syme'il võimalust oli teda vaadelda, torikasid talle veel teised jooned silma. Tema peen nägu oli sedavõrd kurnatud, et arvama pidi — kurnajaks peab olema mõni kuri tõbi; kuid tema tumedate silmade nukrus näis seda eitavat. Mitte kehaline tõbi ei vaevanud teda. Tema silmad helendasid vaimupäinast, nagu valmistaks mõtlemine ise temale valu.

Tema oli tüübiline kogu ringile: iga mees kogu seltskonnas oli oma moodi peenelt ja eris- tunult viltu, kõver. Esmaspäeva kõrval istus Teispäev, kalhupääga Gogol, kes peaaegu päris hull. Selle järele Kesknädal, keegi markii de St. Eustache, külladaselt iseloomuline kuju. Esimesel silmapilgul ei leidnud temas midagi ebaharilikku, ainult ehk seda, et tema oli lauas ainuke mees, kes kandis moodsaid riideid nõnda, nagu oleksid need tema omad. Tal oli must Prantsuse habe, mis nagu mõõdu järele pügatud, ja samuti must Inglise saterkuub, mis veel enam kui mõõdu järele lõigatud. Kuid Syme, kes niisuguseis asjus tundlik, aimas kuidagi, et see mees kannab endaga mingisugust rikkalikku õhustikku kaasas, mis lämmatab. Ebateadlikult tuletas see meele suigutavat lõhna ja surivalgust Byroni ja Poe sünkjais luuletustes. Ühes seega tundus, et tema oli riietatud mitte heledamaisse värvidesse, vaid pehmemaisse rõivaisse; tema must näis rikkalikum ja soem kui kõik teised mustad tema ümber, nagu oleks see värv sügavalt sinna sisse imunud. Tema must kuub näis must ainult seepärast, et ta tundus liig mustana purpuriks.

Tema must habe näis must ainult seepärast, et ta oli liig tumedavärviline siniseks. Ja tema paksus habemes paistis tema tumepunane suu täis himu ning põlgust. Mis rahvusest tema ka oli, igatahes polnud ta prantslane. Ta võis ehk olla juut, aga siis midagi kaugemat idamaa südamest. Heledavärvilistes Persia telliskivides ja joonistustes, mis kujutavad türanne jahipidajaina, võite leida just samasuguseid mandel-silmi, sinimusti habemeid ja julmi, tumehõõguvaid huuli.

Nüüd järgnes Syme ja tema kõrval keegi üsna vana mees, professor de Worms, kes ilka veel asus Reede toolil, ehk küll igapäev võis oodata, et mehe surm istme vabastab. Tema alles elava vaimu kõrval oli tema keha vanaduse tõttu täiesti lagunemas. Ta nagu oli hall nagu tema pikk habegi ja ta kortsutatud otsaesisel mängis vaikne lootusetus. Ei üheski teises, isegi mitte Gogolis, sünnitanud pulmalisel hiilgav kehakate nii piinlikku vastodu kui ses vanamehes. Sest punane lill tema nõõpaugus helkis näo kõrval, mis oli sõna otsesõnases mõttes tinaselt värvitu. Terve tema kogu avaldas vastikut mõju, nagu oleksid mõned joobnud mehed surnukehale pidurõivad selga ajanud. Kui ta toolilt tõusis või sinna istus, mis sündis suure vaeva ja hädaga, siis avaldus ses midagi halvemat kui ainult nõrkus, midagi kirjedamatut, mis seisis tihenduses kogu stseeni hirmsusega. See polnud mitte ainult tudisev vanadus, vaid lihtsalt kõdunemine. Üks teine vastik kujutus läbistas Syme'i väriseva hinge: talhes või tahtmata pidi ta kartma, et kui vana-ke oma kätt või jalga katsub liigutada, siis see otsast pudeneb.

Paremal pool laua otsas istus Laupäevaks nimetatud mees, kes oli kõigist kõige kohmakam ja rabavam. Tema oli lühike ja tüse, tumeda ja puhtaks aetud näoga praktiline arstiteadlane, keda hüüti Bulli nimega. Temas ühines oma- taolise tallipoisilikkuse häbematuses see savoir-faire*), mis on noorte artistide seas üsna harilik nähtus. Oma peeneid riideid kandis ta suurema iseteadvuse kui mõnuga, suu ümber alati harjunud naeratus. Temas polnd päale mustade prillide midagi õudset. Võimalik, et põhjuseks olid ainult Syme'i närvilised kujutlused, kuid need läbipaistmatud klaasid avaldasid tema päale kohutavat mõju, sest nad tuletasid talle meele pooleldi ununenud inetuid jutustusi, milles räägiti pennitikkide vajutamisest surnu silmadele. Syme'i silmad eksisid ilka ja jälle neile tumedate klaasidele ja pimedale irvitusele. Kui neid prille oleks kannud surev professor või tema oma esialgne teejuht, kahvatu sekretär, siis oleks see neile kohane

*) Osavus. Tõlk.

Poola riigi marssal — Josef Pilsudsky.

Pilsudsky sündis 19. märtsil 1867. a. Õppis arsti-teadust. Ta unistas oma noorpõlves aktiivsest võitlusest Vene ülivõimu vastu ja liitus revolutsioonilis-poliitiliselt mõtleva Poola noorsooga sellekohaseks tegevuseks.

Üliõpilasena seisis ta esimesel kohal sotsialistlikus liikumises. Oma poliitilis-revolutsioonilise tegevuse pärast istus ta 2 korda vangis ja saadeti lõpuks Siberi.

Viiendal aastal sõitis ta Tokiosse ja Londoni Poola iseseisvuse eest tegutsema. Sellega lõppes tema poliitilise tegevuse esimene periood, kus ta loob sotsiaalse partei ja äratas kõige laiemates töölisklassides rahvusliku tunde.

1905. a. revolutsioon näitas talle, et sotsiaalsed loosungid suurele enamusele Poola rahvast ei meeldi. Ta jätab partei ja loob 1906. a. Lembergis puhtsõjalise organisatsiooni „Aktiivse võitluse liidu“, hiljem „küttideks“ ümber nimetatud. „Küttide“ organisatsioonid leidsid toetust eriti Austrias, kes nägi endale kasu nende venevaenulikkusest. Ja tõesti olidki Poola leegionideks ümber nimetatud „kütid“ Pilsudsky juhatusel, kes 6. aug. 1914. a. Vene piirist üle läksid ja Poolamaa iseseisvuse eest Austria ülemjuhatusel all, kuigi laialdase autonoomiaga, hakkasid sõdima.

1916. a. esitas Pilsudsky sakslastele kategoorilise ultimatumi: kas tunnistatakse Poola iseseisvust ja Poola leegionidele antakse võimalus Poola valitsuse armeeks

olnud. Kuid noorema ja suurema mehe silme ees tundusid nad nagu mõistatus. Nad võtsid näolt tema võtme. Oli võimatu mõista, mis tähendas tema naeratus või mis tõsidus. Osalt seepärast, osalt ka tema lihtsa mehelise elujõu

korralduda, või leegionid lähevad laiali — see pani sakslased Poola kuningriiki, ehk küll Saksamaa protektoraadi all, tunnustama. See polnud veel täitsa rahuldav, kuid oma administratsiooni loomine oli siiski suureks abiks edaspidise Poola riigi kujunemisele. Pilsudsky loobus tollel ebamäärasel ajal Poola leegionide täiendamisest, kuna neid oleks raisatud väljaspool Poola huvisid, oskas aga sääljuures võita oma sõjaväelise organisatsiooni poolehoidjateks mitte üksi haritlaskonda, vaid ka põllumehi ja töölisi. (Pärast tuli see ettevalmistus kasuks Saksa ja Austria okupatsioonivägede maalt väljatõrjumise juures). Sellesse organisatsiooni kuulus kümneid tuhandeid.

Sakslased arreteerisid koguni Pilsudsky 1917. a., kartes tema võimu poolakate seas. Alles novembri revolutsioon Saksamaal vabastas tema 1918. a. vanglast, ja ta võeti Varssavis 10. nov. kogu rahva poolt pidulikult vastu. Ta sai moraalses mõttes kohe kogu maa diktaatoriks.

Juba järgmisel päeval, 11. nov., asus Poola sõjaline organisatsioon Pilsudsky käsul Saksa väeosade desarmeerimisele Poolas. Samal päeval andis asevalitsuse nõukogu kogu võimu Pilsudsky kätte. Ja sellest ajast pääle on Pilsudsky käes kõik võim Poolamaal: poliitiline ja sõjaline.

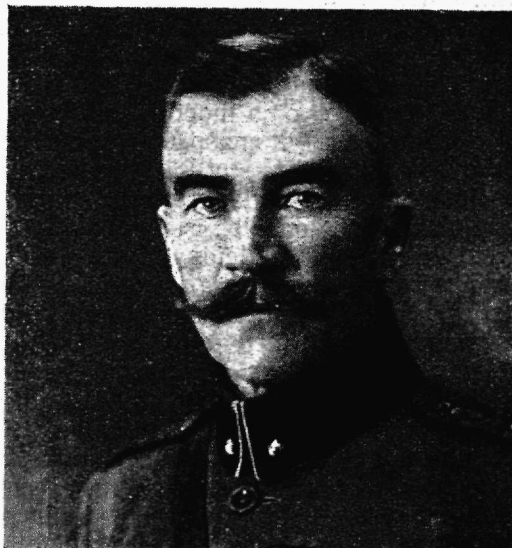
9. veebr. 1919. a. avas ta pidulikult esimese Poola parlamendi istangu; see valis tema ühel häälel riigipäaks.

Nelja aasta jooksul korraldas ta Poola riiki demokraatlistel põhimõtetel, pidades ühel ajal sõda enamlastega.

1922. a. lõpul, kui kutsuti kokku uus parlament ja seisid ees uued presidendivalimised, keeldus Pilsudsky oma kandidatuurist, et ennast täiesti Poola sõjaväe korraldamisele pühendada.

Praegusel silmapilgul ei pea Pilsudsky ühtki tähtsat kohta, kuid ta omab määratuma tähenduse ja lugupidamise kogu maal.

1921. a. austas teda rahvas Poola esimese marssali tiitliga.

Kindral-major A. Silberg.

tõttu, mis teistel puudus, näis Syme'ile, et tema on nende õelate keskel kõige õelam. Ka tuli Syme mõttele: tema silmad on seepärast kaetud, et neisse vaadata oleks muidu liig kohtutav. (Järgneb.)

Pildid mujalt ilmast.

1. Gandhi viimane naer: India non-cooperationi juht. Valmistab oma kõnet India rahvuslisele kongressile.
 2. Venemaa sõjaväe uus juht Michail V. Frunse, L. Trotsky järeltulija, Nõuk-Venemaa mere- ja sõjaväe kommissaar. — 3. Sõit Balti merel. A. Flettneri uuetüübiline tuulelaev, sõidab harilikudes tuuletingimustes Danzigi sadamasse pääle esimest proovisõitu. — 4. Üks jazz'i ajajärgu õhver: Inglise kirjanik Georg Bernhard Shaw võtab tango-tantsu tundi viibides puhkusel Madeira saarel. — 5. Üks onu Sammi (Ameerika) merejõu sammastest U. S. S. Marblehead (kiirsõitja, pikkuse-laiuse vahekord 10:1, teeb 35 sõlme tunnis) Algeri sadamas. — 6. Buddha tantsud Pariisis. Printsess Nyota Inyoka, esineb teatris „Femina“ Pariisis. — 7. Naiste sport Ameerikas: Miss Esther Behring, võitja 50 yardi jooksus naistele. — 8. Ülesvõte Europa tantsijannast Claire Banroff'ist, Merkuuriantanus, täies lennus. — 9. Uudised Siiami kaksikuist Daisy ja Violet Hilton San Antoniost, Texasest, teevad oma esimest professionaal väljaastumist New-York'is.

Agostino Carracci, Himur faun.

Vaselõige 16. aastasajast.

KÕLBLUS KUNSTIS.

R. K.—P.

Kõlblus ja kunstilooming on nähtused, mis alati teatud teravas vastolus seisavad. Ei ole õige seletus, et ainult alaväärtuslik osa kunstnikest käsitleb aineid, mis kõlblasile tundub lubamatuna.

Selleks on oma mõjuvad põhjused, mis peituvad kunsti kuj vaimu loovtöö põhilolus.

Kunst on elust endast tingitud, sest ta on elu ise. Inimene elab teatud tingimuses, mis on reaalsed ja mis on piiratud. Inimene ei rahuldu reaalsedega. Inimene otsib väljapääsuteed reaalsedest. Inimene ei suuda aga seda väljapääsu leida, luua, tegelikult, vaid paneb teutsema oma vaimu, mis fantaasias tegeliku elu ehk

reaalsed horisonti kuni lõpmatuseni püüab laiendada. See inimvaimu loov fantaasia lend sünnitab kunsti. Nii on kunst kogu inimvaimu, kogu sisemise inimese väline avaldus ja on elu ise, on rohkem kui elu ise, sest ta on piiratud reaalse elu edasiarendamine.

Kõlbluse õpetus on üks väike osa inimvaimu tegevusest. Inimvaim on tuhatkülgne. Suurem osa sellest inimvaimu tahetest, kirgedest, tungidest on sarnased, mis kõlbluse õpetuse vastased. Seepärast tekivadki õpetused, et nende abil paljude inimtungide vastu võidelda.

Kunst käsitleb elu kõigis ta avaldustes. Kõlblus püüab näha ja suruda asja nii, et kunst käsitleks ainult neid külgi elust, mis kõlblised, s. t. sündsad kõlblusõpetuse seisukohalt. Looduse ja suure elava elu sisemise eluvaimu seisukohalt vaadatuna on kõlbline see, mis elust endast tingitud ja elu loob. Eros on selle elava elu nimel kahtlemata kaugelt enam õigustatud kui ühiskonna sündsusmõistete pinnal sündinud, taltsutatud ja jahtunud järelekaatumine neis küsimuses.

Kirg on ürgjõuline; kire jahtamine vagade elutar- kuste abil ürgjõu halvaks panu, sündinud elu kartuse ja kirgliku patumeele pinnal. Ühiskonnale võib sellest vahet tulugi tulla, aga üksiku inimese sisemiste vaimu ja eluenergia tugevamate potentsidega pole see kokkukõlas.

Kui inimene taltsutub ühiskonna harjumuste raames tegeliku ühiskonna elu jaoks, siis elavad ürgjõudude mitmed tungid mitmesuguste päledega temas edasi vähemalt vaimulennus.

Kunst kui selle vaimulennu väljendus ei saa olla ei

Vilhelm von Kaulbach, Auru tekkimine. Kartoon projekteeritud seinamaalile ühes kaubamajas.

kurjuse, ei ka häduse teenistuses; ta ei ole ei vooruslik, ei ebavooruslik. Ta on nii, nagu ta on: lihtsast elu — kunst.

Kui laulik tunnistab, et inimese vaimusügavustes pesitsevad kõik däämonid inglisi kuni seani, ja et nad alati on omavahel käärimas ning inimese südame panevad vankuma kord siia, kord sinna, siis mõistame, et kunstis need vankumise ülekaalud oma väljenduse leiavad.

E. Viiralt. Susanna ja vanakesed.
Tänavuselt „Pallase“ kunstinäituselt;
jäi haridusministeeriumi poolt omandamata.

Seepärast pole ime, et kunstikogudes on vooruste kitsaste käsiraamatute ja kodaniku sündsuse reeglite seisukohalt vaadatuna väga palju nähtusi, mis ei ole sündsad.

Kui vooruse reeglid elu piitsutavad, siis on loomulik, et nad ka kunsti tõttavad piitsutama.

Ja tõesti, ei ole aegjärku, kus eluparandajad kõlb- lased poleks kunstitöödele kallale tunginud.

Kui keskaja kiriku ihusuretamise õpetus armuelu kuradi eluks tembeldas, abielu ainult hädatarviku pa-

Rembrandt. Joosep ja Potivari naine.

tuna kannatas, naise pilgus patu seemet nägi jne., siis on arusaadav, et ta südilt, veel südimalt oli kunstiteoste hukkamõistmise kallal, kus see armuelu „pätt“ figureeris.

Näeme kogu ajaloo kestes, kuidas vaevalt on suuri tegelasi kunstide alal leida, keda väline ametlik voorus- valve poleks hukka mõistnud.

G. Boccaccio (kes kirjutas „Dekameroni“) matusekoht lõhuti ja ta jäänused pilluti laiali, sest et ta olevat ahvatlenud oma kirjutusis inimesi elumaitsemisele.

A. Vabbe. Daam boas.
„Pallase“ kunstinäituselt; samuti haridusministeeriumi
poolt tagasi lükatud.

Nii keskaja askeesisõgedus kui ka Proudhoni õpetus hiljem mõistsid vanad klassika-aja skulptuurteosed hukka. Keskaeg lõhkus neid määratumatul arvul.

Elu voorustegi mõistmine on areneud ja nii Boccaccio kui ka klassika skulptuuri pääle vaatab praegu vaevalt keegi nii vihkavalt. Palju enam: Boccacciot nimetatakse koolides kui suurt kirjanikku, ja klassika kujusid säetatakse eeskujuks kunstis.

D'Annunzio „Surma triumf“ pandi New-York'is arresti alla ja kirjastaja sai kaelakohtu säaduste rikkumise pärast karistada.

Zola töid on hinnatud nii, et seda kunagi kõlbluse ees ei saa soovitada, sest Zola ei olnud sümpaatiaid. ideaale.

Goethe lugemist ei soovitatud tema elupäevil (Faust), sest Goethe, temal ei olevat pühadusi, ja ta õpetab kergemeelsust (Dühring).

Kui vanasti „Vanemuisesse“ toodi Veizenbergi Koit ja Hämarik, siis ilmus ringkondi, kes seletasid, et noored kooliõpilased ei võivat sääl käia, sest Koidu alasti kaju olevat kohal, kust mööda peab kõndima.

Keskaja ja renessansi päevadel olid kunstnikkudega kohtuprotsessid igapäevased nähtused. Kostis kaebusi, et kunstnikud neitsi Maarjat on hakanud maalima meeldivana inimliku mehe silmale.

Elu ise aga sai võidu askeesist, ja Maarja kultus andis tõuke ka inimliku naise, maise naiselikkuse kultuse arenemisele.

Suured meistrid on ära näinud, kuidas „voorused“ on ilmetud, kahvatud, ühenäolised. Elu väljaspool neid voorusi on ekspressioonide-rikas. Neitsi Maarja ideaal on suurele meistriks kunstiloomingus olnud tänuväärt materjaliks; aga samuti tänuväärt materjaliks on neile olnud vastupidised nähtused — kokkott, fauni mõiste, Potivari naine. Armastusest vihkamiseni, ilust inetuseni, voorusest ebarooruseni on tuhanded nähtused, mis kunstniku hinge käärimestes endale kaju on võtnud ja kunstiteose kaudu kehastust on nõudnud.

Jumala ja saatana mõiste on olnud vajaline isegi usu-etu. Prometheus võitlus jumala vastu on kultuuri võit. Elul on õigus jumala ees, sest ta on jumalast.

Voorusõpetused on muutlikud. Mitu voorusaegjärku on olnud, aga klassika Venus seisab endiselt. Seisab ja pole kõigi kartuste pääle vaatamata ometigi midagi kurja teinud. Elu õitseb, ja õitseb just Venuse paitusel, mitte Proudhoni manitsuste läbi.

Kui sellelt seisukohalt vaadelda kunsti hindamist ametliku moraali poolt, siis näeme kergesti, kuidas see õieti väga piimlik tühine töö on.

Kui Plato ideaalse riigi seisukohalt küsimust vaadelda, et kunstid (mida ta vägagi austab) endas sisaldavad elemente, mis teevad rammetuks ja hoolimatuks üldsuse õnne vastu, siis ei peaks õieti eitama mitte ainult n. n. „ebamoraalset“ kunsti (alasti figuurid, armustseepid), vaid kunsti üldse — muusikat, luulet (mis tundmused pehmeks teevad), mängusid, teatrit inegal kujul.

Agaga me näeme ju, et see oleks mõistmatu. Sest inimene pole ometigi mitte mõni katekismus elu eitamiseks, vaid elu pooldaja, elu looja.

Ei saada kaugele palja õpetamisega, vaid elu endaga. Ja kunstis elab suveräänsena kunstipärasus, kuna õpetamine kuulub kasvatusteaduse valda.

Märkus: K. a. veebruaris korraldatud 8-dal järjekorralisel kunstinäitusel käis haridusministeeriumi kunstiteoste ostukomisjon riigi kunstiteoste kogu ülesandel. Sääl ei vaadeldud teoseid loomulikult mitte seltskondlikkude vooruste seisukohalt, vaid aluseks võeti kunstipärasus. Kunstiväärtuslikkudeks töödeks peeti ka Vabbe „Daam boas“ ja E. Viiralti „Susanna“. Ostukomisjon pani ka need teosed ette omandada riigi kunstiteoste kogusse.

Enne kui see akt kinnitati, tõsteti mitmelt poolt murinat, et kõlblus ei lubavat neid töid omandada. Nimetatud tööd jäidki kinnitamata, et hoiduda ilmaegsete mõtetute seletuste valingu eest, mis teatuist ringest tulla võiksid.

Avaldame tänases „Aos“ need pildid, ja toome kunstiajaloo jaoks lisaks mõned suurte meistrite pildid, et näidata, kui ilmsüütud on Vabbe ja Viiralti tööd.

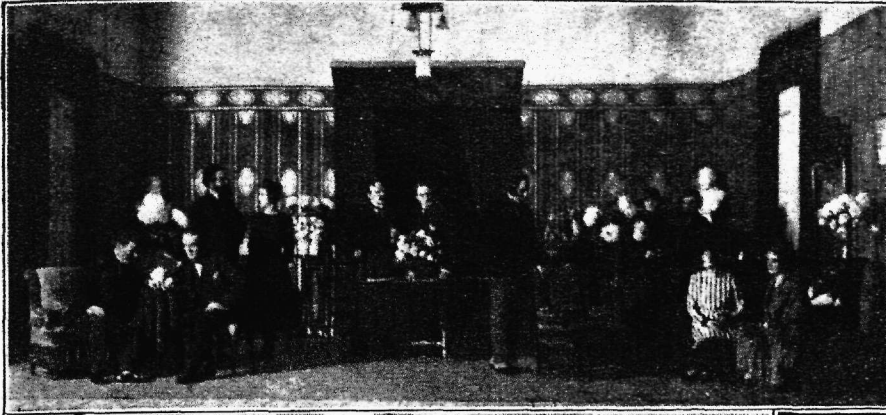
Ei ole ju midagi suurt kurja meie kunstile tehtud nende kahe pildi ärajätmisega muuseumist, aga olgu see lugu illustratsiooniks meie oludele, kus õpetav vaim asjusse segab, mis mitte tema ülesanne ei ole.

Toimetuse.

28. märtsil pühitses Salme Peetson „Estonia“ teatris oma 20 a. lavategevuse juubelit: etendati operetti „Mariza“. Jubilaar sai rohkearvuliste kiidnavalduste kui ka rohkete lillede ja kingituste osaliseks, mis tõendab publiku sooja poolehoidu ja lugupidamist jubilaarile. Pääle etendust oli jubilaari auks tegelaste omavaheline koosviibimine, millest osa võtsid ka mitmed kutsutud külalised. Koosviibimine jättis soojeima ja südamlisema mälestuse.

E. Vilde „Tabamata ime“ „Estonias“. Üleval: 1. vaatus. — All: E. Vilde „Estonia“ näitlejaskonna keskel. Paremalt: Proua Lilli Ellert (pr. Pinna) ja Leo Saalep (Lauter), 3. vaatuses.

I uue muusika õhtu.

Ülem. E. Noorsoo Ühenduse Tallinna osak. korraldusel ja A. Frankovsky ettekandel hiljuti ärapeetud I uue muusika õhtu andis päälinna muusikaharrastajatele soodsad juhused tutvuda uue muusika ideoloogiaga üldse ja Prantsusmaa uue muusika iseloomuga eriti. Sissejuhatajaks mottoks uute muusikaliste voolude rajajate ja nautijaskonna vastastikkuse vahekorra äratähendamiseks tõi A. Frankovsky tuntud piiblitõe: „Ükski prohvet ei ole kuulnud oma kodumaal“, varieerides seda järgmiselt: „Ükski prohvet ei ole vastuvõetav oma kaasaegsele ning ainus ja parim abinõu kuulsuse saavutamiseks on surra“.

Iga loova kunsti alal on mõeldavad A. Frankovsky järele kaheksagused kunstnikutiitlid. Esimesed, konservatorid, kes häätahtlikult ja suure ettevaatusega säilitavad vanu, senimaksivaid kunsti traditsioone, kes väljendusvahendite kasutamises arvestavad maksvate ja üldtunnustatud esteetiliste normidega ja printsüüpidega. Teised, revolutsionäärid, kes leiavad, et kunst peab käima koos eluga, seega ühes arenema, kes usuvad, et maksvad ja üldtunnustatud esteetika normid ei vasta enam meieaegse inimese modernile psüühikale. Need teised purustavad vanad kunsti traditsioonid, millega publiku enamik harjunud, säevad üles uued printsüübid, kasutavad uusi väljendusabinõusid, mis publikule oma uudsusega seedimatud. Esimesed on lajade masside lemmikud, teisi ei tunusta publik ega konservatiivne arvustus. Esimesi ülistab kaasaeg. — teiste genialiteedi konstateerib alles tulevik; teiste elutee on okkiline ja just nemad viivad kunsti edasi, loovad uusi vorme, uusi väärtusi. Nii, mis puutub helikunsti arenemiskäiku, olid

omad ajal ignoreeritud ja hinnati alles tulevikus õiglaselt suurimaid heliloojaid, nagu: Palestrina, Beethoven, Wagner, Tšaikovsky. Samuti hakkab üldist tunnustust ja tähelepanu leidma seni hullumeelseks ja muusikaliseks anarhistiks tembelatud Skrjabin.

Uue muusika erinevust konstateeris A. Frankovsky muusika vormi, rütmi, meloodia ja harmoonia seisukohalt. Kuna vanem muusika orjaliselt klassilisest vormist kinni peab, mille tagajärjel komponisti fantaasia paratamata kammitsaisse asetatakse, on uue muusika vorm vaba, ta ei kärbi helilooja kavatsusi ja vaba, spontaanseid fantaasiasid. Muidugi ei tähenda see vormi puudumist uues muusikas üldse. Uus muusika pole vormitu: tal on vorm, ainult see on vabam, individuaalsem.

Samuti vaba, tujukas ja muudlik on uus muusika rütmilises mõttes, ning üha vahelduvad $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{5}{4}$ -ine jne. rütmijaotus. Kui vana muusika rütmilis-matemaatiline vormel oli muutmatu, reeglukorrane $2 \times 2 = 4$, võimaldab uus muusika rütmi mõttes paradoksi: $2 \times 2 = 1.000.000$.

Edasi toonitas A. Frankovsky, et kuna vana muusika suurimal määral kultiveeris meloodiat, on viimane modern heliloojate juures vähe kultiveeritav. Uus muusika peaaegu ei tunne meloodiat, vähemalt meloodiat kui tervikut, lõpuni viidud ja iseseisvat muusikalist avaldust: uue muusika fraasid on katkelised, meloodia on äärmiselt vahelduv, ületibisev, lõputu. Uus muusika ei vaja meloodiat — seda hingelisuse, tundelisuse, sentimentaalsuse ja romantilisuse väljendajat. Selle vastu leiab uues muusikas harmooniline külg — särava, kuid külma mõistuse produkt — erilise tähelepanu.

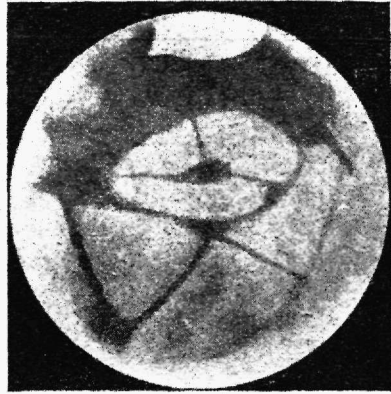
E. E.

Joon. 2.

Joon. 3.

Joon. 4.

VIIS PILTI MARSIST.

R. LIVLÄNDER.

Mis meie õige pikksilmas Marsil näeme? võib vast nii mõnigi meist küsida. Selle selgituseks olgu siin parimate marsivaatlejate viis joonistust. Neist on esimesed kaks veidi varemast ajast, viimased aga kõige moodsamad.

Kõige päält suuri valgeid laikusid — Marsi polaarlaikusid. Neid on kaks, Marsi lõuna ja põhja pooluse kohal. Esimene on veidi eksentriline. Parimal vaatlusajal on meie poole lõuna polaarlaik, kuna põhja polaarlaik Marsi ääre taha kaob. Need laigud on helevalged. (Joon. 1, 2, 3, 4.)

Siis näeme kaunis selgesti ka „kontinente“ ja „merd“. Esimesed, joonistustel valkjatena, on kollakad, punakad või punakaspruunid. Teised on tumedamad, vahest õige sügavmustad. (Joon. 2, 3, 4.)

Ahtakesi sirgjoonelisi „kaanale“ (joon. 4), mis mõnikord ka rööbiti jooksevad (joon. 2), on juba väga raske näha.

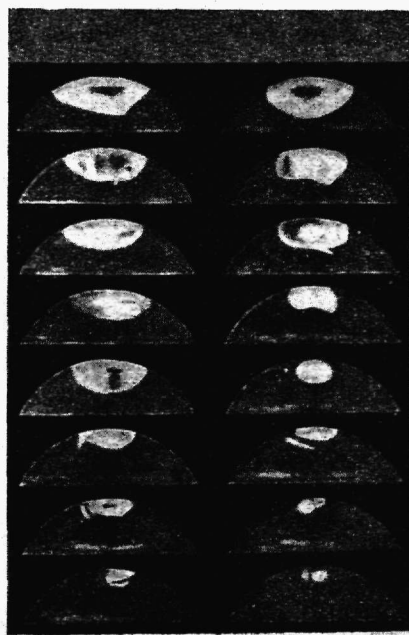
Marsi moodustused alluvad perioodilistele muutustele, mis olenevad aastaegadest Marsil. Nii näiteks hakkab kevade tulekuga vastaval poolkeral Marsi polaarlaik kahanema. Kõigi moodustuste muutused on pea täpselt sarnased, kui Mars päikese suhtes endise seisuga omanud. Seda rõhutavad ka möödunud 1924. a. vaatlused. 1. joonisel on näha Barnard'i poolt vaadeldud Marsi lõuna polaarlaigu vähenemine kevade tulekuga 1892. ja 1894. aastal.

Ühes polaarlaigu kahanemisega võib märgata tuntavat „merede“ tumenemist ja alles siis ilmuvad ka sirgjoonelised „kaanalid“. 2. joon. kujutab meile Sipher'i joonist Marsist 1914. aastal. All näha õige suur põhja polaarlaik, üleval, eksentriliselt, juba õige väikeseks sulanud lõuna polaarlaik. Keskpunkti veidi vasakul asub suur merelaht Syrtis Major, paremal pool kaheharuline Sinus Sabaeus. Lõuna polaarlaigu juures asub Lõuna meri (Mare Australe). Viimase ja Sinus Sabaeus'e vahel on „soo“ — Deucalionis Regio — ala, mis paistab vahest

„mandrina“, vahest „merena“. „Kontinente“ läbistavad sirgjoonelised „kaanalid“.

Sama ala kujutab meile ka Barabashev'i poolt Harkovis valmistatud 3. joonis 26. augustil 1924. Polaarlaikudest näha ainult üks lõunas. Mars on siin meie suhtes teises seisus ja sellepärast paistavad siin Syrtis Major ja Sinus Sabaeus madalamal kui eelmises joonises. Syrtis Major'i ja lõuna polaarlaigu vahel näha valge ümarik saar Hellas. „Meredes“ mitmesugused varjundid. Tähelepanu väärib valge triip põiki üle kogu Marsi ketta.

4. joon. esitab meile Marsi teisest külge sellesama vaatlaja poolt 12. augustil 1924. Lõuna polaarlaik suurem kui eelmisel joonisel. Marsi ketta keskel väga iseloomulik „Marsi silm“ — Lacus Solis (Päikese

Joon. 1.

järv). Tumedam ala on Mare australe (Lõuna meri). „Kontinenti“ läbistavad mõned „kaanalid“, kusjuures mõned viimastest sõlmelistena paistavad.

5. joonis näitab meie Antoniadi poolt 1924. aastal esitatud kolm võrdlusjoonist kohast Syrtis Major. Joonised on saadud 1909. aasta vaatlusist umbes ühel ajal: a) Antoniaadi joonis, b) Hale'i fotograafia, c) Lowell'i joonis. Viimane on tuntud kui „kaanalite“ poolehoidja. Paistab silma lähedane sarnasus a) ja b) vahel.

Kõige moodsama vaatlusmaterjali najal võiks kokkuvõttes Marsi moodustuste kohta öelda järgmist:

Mars temperatuur tõuseb suve tulekuga vähemalt tema ekvaatoril tuntuvalt üle nulli. Seda näitavad mõlemad Mount Wilson'is ja Flagstaff'is mineval sügisel radiomeetriga tehtud Marsi soojuse mõõtmised. Flagstaff'i mõõtmised annavad Marsile isegi õige kõrge temperatuuri, mis palju meie maale järele ei annagi. Marsil on kindlasti ka õhkkond, ehkki hõredam kui meil. Seega võiks vesi sääil vedelas olekus esineda, moodustades madalaid meresid — tumedamaid kohti Marsi joonistel. Vett on sääil kaugel vähem kui meil, nagu see juba joonistest näha. Poolaarlaigud koosnevad arvatavasti (Wright) kahest kihist, paksumest pilvekihidest Marsi õhkkonnas ja härmatisest või lumest Marsi pinnal. Sooja aastaaja tulekuga hakkavad (nagu meilgi!) poolaarlaigud vähenema (1. joon.) ja sääilt ammuvad ka mered omale rohkem vett, ise tumenedes. Ja ehkki spektroskoobiga võimalik pole olnud veeauru olemasolu Marsi atmosfääris konstateerida, siiski läsevad mitmed faktid oletada kergete pilvede olemasolu. Näiteks meie 3. joon., kus valge triip põigiti üle Marsi ketta käib. See triip polenud kuigi piisiv: juba viie minuti jooksul võis tema intensiivsuse vähenemist märgata ja teisel päeval polenud talt enam jälgegi järel.

„Kaanalitega“ kordus mineval aastal pea vana lugu: keskmiste pikksilmadega vaatlejad näevad neid, suurtes on nad aga nägematud. Mineval aastal esinesid aga mõned erandid, kusjuures ka suures pikksilmas

Joon. 5.

„kaanale“ nähti. „Mittekaanalistid“ ütlevad, et „kaanalistid“ ahtakesi kaanale (2. joon.) ainult silmapettuse tõttu joonistavad. (Mõned suured kaanalid on kahtlemata olemas.) „Kaanalid“ olla mitmesugused ebamäärased laigud, mis veel vaevalt nähtavad. On tuntud tõsiasi, et inimese silm nad sirgjoonteks ühendab. iseäranis vähemas pikksilmas. Meie 4. ja 5. joonis näivad seda kas või osaltki tõendavat: 4-das on kaks kaanali sõlmelised ja 5.-das läheb kaanalitega joonis teiseist ja sama koha fotograafiast tuntuvalt lahku.

Väga võimalik, et Marsil orgaanilise elu esineb; kui kõrgel määral ja mitmesugustes variantides, see pole aga teada. Lowell, kes veel käesoleva aastasaaja esimesel poolel Marssi uuris, arvab, et Marsi „mered“ olla taimestikuga kaetud kohad, „kontinendid“ — kõrbed. Kaanalid olla tõelised ahtakesed veejuhed, mis küllalt laiadena ainult sellepärast paistavad, et nende kaldal taimestik esineb.

Võimalik, et ka Lowell'i vaateid merede ja kontinentide kohta osalt maksvaks võib lugeda. Nagu juba toonitasime, on Marsi mered arvatavasti enamasti madalad ja mõnes soistes kohtades võib ju taimestik kasvada. Kaanalite kohta võib seesama maksvaks jääda, kuigi nad üksikuteist tükkidest koos seisaksid ja sellega oleksid ka seletatavad mõned kaanalite nihkumised. Mõned ütlevad, kaanalid olla Marsi atmosfääri moodustused.

1924. aasta vaatlused annavad arvatavasti veel paljugi huvitavat Marsi kohta. Seni on jõutud kogutud materjalist võrdlemisi vähe ilmutada. Terve pildi saamiseks läheb veel vast aastaid tarvis.

Liiljentali MEMUAARID

Märkusi Tartu sesongist.

Peaaegu siinkohal number esimeseks olema avameelne ja tunnustama, et minus teatud puhkudel on veidike väikekodanlast element, kuigi mu isa oli mõisamoonakas ja ema tema naine. Praegu on väljas nimelt imekena itaaliim, naabrimaja ikatusele paistab kuu ja lumi sirab sääil, et nagu su südameni tungiks need külmkaredad lumehelbekesed ja nagu sõidaks su hing soolikakühmudel keelguga alla, siin, siia oma rinnus. Ja ahi on soojaks kõetud — see on Karoliine teenus, kuigi ta täna erilisel torises ja oli vastasvürtskaupmehe pääle kole vihane — ning mina toetan oma selja sinu surisevale turjale, mu armas, pisike ahjuke, vaatan välja, kuulen saanikellukesi ja Karoliine magusa une sillerdavaid

häälitusi — ja tunnen, et on mõnus olla! Nii mõnus, et annaks sulle suud, mu lumine maailm!

Selles meeleolus jätkangi jälle oma memuaare. Ja peaaegu kohe tähendama, et olen viimasel ajal tuntuvalt edusamme teinud oma kirjanikukarjääris: olen nimelt hakand draamakirjanikuks. Ikka sügavamale süön end meie poeetide peresse ja ma polegi väga naiiv, kui usun, et mind see kunstnikkude ja kirjanikkude diplomaatkomisjon ka kirjanikuks tunnustab ja mulle vastava udostovereniije välja annab. Olen kirjutand nimelt näidendi, mis liiljuti Tartu „Vanemuises“ ette kanti — laulu ja mängudega — ja mul oli päris mõnus kuulda (olin ise ka esietendusel), kui ikka üks ja teine päris in-

tellijeni välimusega kodanikud küsisid: ei tea, kes on ometi see Liiljentaal? Ma muigasin: küll varsi kuulete, he-he, las tuleb mu 60. aasta sünnipäev! Aga autorit välja seekord ei kutsutud, olgu pääle, põhjamine kaine iseloom! Aga ma poleks tahtnudki sinna näitelavale minna, mul ei olnud päris puhas krae ega lips olnud ka väant kedagi.

Aga mis mulle juba ei meeldind, oli see, et järgmistel päevadel „Postimehes“ mingisugust arvustust mu tüki kohta ei ilmud. Sirvisin seda lehte ikka eest ja tagant, aga ei leidnud säält pääle välispoliitika ja Ema-
jõe betoonsilla ehitamisajaloo (varsi ilmub eriraamatuna, kui osa Eesti rahvusliku kultuuri ajaloo) mitte midagi. Ja siis selgus mulle see kurbloolus: „Postimehel“ pole teatriarvustajat ehk, teiste sõnadega, tal on neid kaks tükki. Just nii. Üks on see tuntud naljamees, kes oma nime iga tüki alla armastab maalida, KAH, ja teine, noorem veidike, aga silmapaisivate ametega noorherra. Ja seni oli lugu nii, et KAH oli ikka see päris teatriarvustaja, aga et ta parema meelega salmikuid (teravaid) armastas kirjutada, siis võeti tegelikuks arvustuste kirjapanijaks see tuttava nimega noorherra. Aga säält tuli see Draamateater Tallinnast Tartu oma ekspressionismiga mürtsu tegema ja seesama ekspressionism löi selle noorherra ametist välja. KAH ütles et mis ta kaagutab oma ekspressionismiga, ja hakkas ise arvustusi kirjutama.

Hääkene küll, aga nüüd said jälle Adson ja Türk vihaseks: KAH istus harilikult ainult esimese vaatuse saalis („Vanemuise“ all on nimelt sihuke ruum, mis ei luba kunstilise veendumusega inimesi kaua ülal näitelavavigureid vahitada) ja kirjutas selle põhjal arvustusi, põhimõttel, et mis säält teistes vaatustes iki võib olla! See pole muidugi ilus tegu: Draamateater tahtis siin kõrgeid laineid panna mühama ja nüüd korruga ollakse juba arvustajate poolt nii ükskõikne, mis siis veel publikust rääkida. Ja publik ongi siin Tartus kentsaka olemisega, tee talle mis tahad, iki muudkui nohiseb ainult ja jookseb suure rutuga alla garderoobi palituid ja kalosse tooma. Kui Draamateatri poolt esietenduseks iga nädal naist tapeti, siis oli niikui veidi liikumist märgata, aga kui Türk oma natikese ropu „Pükstega“ suure õri-

tuse ja mürtsu pääle välja läks, siis polnud publikus tunda midagi, vaadati, nohistati naerda ja mindi koju magama. Tal ükskõik! Ja arvustajadki ei puudutanud näidendi pikantkõlge sugugi, kukkusid ainult äkki ekspressionismi kallal tülli. Missugust mürglit see tükk aga Tallinnas tegi! Veidike liig palju väikekodanlist tuimust on siin Tartu akadeemilises linnas ja väimlises keskpunktis — pean konstateerima, kuigi mul endalgi on teinekord isipake väikekodanlist joont, nagu armas ja lugupeetud lugeja eelpool võis näha.

Nõnda siis — olin oma draama esietenduse puhul Tartus ja sobitasin tutvusi siinses kirjanikkonnas, et oma mehi ka teaks ja tunneks või nii. Märt Raudiga sain vaksalis kokku, kui ta parajasti sunnitööle oli mõistetud. Ta on profiilis natuke minu nägu (prillid ja nü) aga muidu kena poiss, kirjutab praegu suurt ühiskondlikku romaani (romaan muidugi) ja tõusva kirjastuse „Sõnava“ ihuluuletaja ühes õnetu Adamsiga (üks kangastab, teine muudkui suudleb lund). Nagu jutuaamisest selgus, võib Rauast palju loota, ainult tehnilist täienemist ja endasse süvenemist ja hoolikat tööd, armas, noor inimene! Viisnapuu paneb ta vist veel teist korda raudu, siis on kuulsust ka rohkem kui tarvis.

Ja siis tabasin Kivikat ka. Ta ei ole mitte enam noorpoet ja seepärast ajasime päris mõistlikku juttu. Kõnelesime möödunud aasta proosa ja lüürika üle ja tegime oma kindlad otsused, mille pärastpoole eriartiklis jäädvustan. Ja ta avaldas lootust, et kui ma mitte oma meesoleku suhtes adamslikke kahtlusi ei tekita, siis pole ka „Postimehel“ midagi selle vastu, et mind avalikult kirjanikuks küiakse ja kultuurkapitali miljonitest tulevaval aastasajal osa hakkam saama (praegune aastasada olevat üldse üks narr aegjark maailma ajaloo, nii et haridusministeerium liikkavat kultuurkapitali teostamise tulevaks aastasajaks, siis on ometi tore 2000 ja muidu ka uhkem). „Mes siis, võite sel korral julgesti naist võtta (üliskoolis ka nii palju naisi, et kurb ja vilu vaadata), lastelaste tulevik on vähemalt kindel,“ ütlesin ja tegime väikesed õlled (olime säält „Vanemuise“ all nimelt).

„Nojah, mes siis muudkui aga —“ vastas selle pääle meie tuntum romaanikirjanik.

Allega ei saand ma kõneleda, ta on kõvasti töös

kinni, istub hommikul, lõunal ja õhtul „Lindas“ ja tõlgib kogu päev läbi „Salâmbo“t. Ja muidu ka inimesel palju tegemist.

Visnapuuga ajasin juttu. Vanemate inimestega ja vanemate kirjanikkudega on üldse hää tõsisid probleeme arutada. Aga ta mind veel kohtusse ei kaevand, vähemalt aukohut ei tulnud.

Tuglasega tutvunesin ühel ilusal pidustusel, kuhu ka mu oli kutsutud. Ta luges oma kõige uuema novelli ette, mille nimeks oli „Hermafrodiidi päev“. Päris kena lugu oli nii kuulata, aga ma kardan, et siuke teem on liig heil pärast Adamsi ümber keerelunud kirjanduslikku ja füsioloogilist arutlust ja võitlust, mis mõne õnnetu kirjandusliku mätri heitis päris kahtlasesse valgusesse. Aga muidu näitas Tuglas, et ka tema oma kõrgetest sfääridest natuke madalamale on hakand

laskuma ja väikest ropendust halvaks ei pane. Nii stiiliseeritud ja fantastilisel kujul muidugi. Aga tuntud kirjandusarvustaja D. Palgi (siin praegu autoriteet-student) tegi „Poeedi ja idioodi“ päris korrallikult maha (umbes nii: „Kas sa kirjandusajaloost eksmani oled teind?“ „Ega põle.“ „No, mis sa siis ka kirjutasid, noor inimene.“), ja peab ometi uusi aineid otsima. Aga see novell oli häa, pean veel kord rõhutama.

Tutvunesin veel paljude teistega ja sain selge ettekujutuse meie kirjanduslikust tänapäevast. Kasutades saadud andmeid püüangi järgmises päättikus üht-teist meie loovast kultuurist avaldada. Seesinane kirjutus siin oli aga niiüht vahepalaks üldistele suurtele probleemidele, milliseid oma memuaarides olen püüdnud ja püüan käsitleda.

Jään alandlikult oma väikese ja mõnusa olemisega.

Eduard Liiljentaal.

Kevadmoodidest.

Julie Eliase andmetel.

Käes on varsi kevad, see suurim üllataja moodide ajal. Siin-sääil võibki juba pillku heita ta ettevalmistusisse, mis meile kõige kirevamat ja paljugi uudset oma alal töötab pakkuda.

Algame kleitidest. Nagu vast õhtukleidid hetkel lubavad aimata, laieneb seelik allpool. Ta langeb sirgelt oma kandjanna suursuguses rahus, liikvel aga annavad riideribad, sallid, voldiplisseed, sirged volangid, sageli vaid esised, sisseõmmeldud riidetükid ta omanikule selle meeldiva naiselikkuse, millele kõik moekuninga kunst tühja tuule vaoks. Nii näib naine ühel ajal kerge liblikana; kes lennud tüübi laiutab ja need laskudes koostab. Kuid mis ka ei sünniks — naise keha peab näima saledana, nii kõtab veel ikka kuningas Moe ülim käsk, mida isegi stiilkleidid, need suurimate rätseppkunstnikkude iga hooaja taidelised saavutused, tühistada ei suuda. Ka kirevuses sarnaneb naine liblikale: uusimad kaschakangad aina helendavad oma kirevuses. Alates tumedaimast kastanpruunist kuni heledaima puuvärvini, vaseni või oraanshini allub see pehme, samele sarnanev kamelikarvarie — meelitades oma kõikvõimalikkude mattide pastellvärvidega. Isegi uusimast nüaansist — pudeli- või veerohelisest — pole mööda hiilitud. Ühevärvilist tarvitatakse tühtipäale koos ruudulise kaschaga kostüümideks. Suursuguseimad on kostüümid beeshis ja hallis varjundilisest (ombreeritud) kaschast. See riie asendab ka koetud kostüüme: plisseeselik, lühike nõõbitav kasak ja jakk pole mitte üksikena ja ilus, vaid ka otstarbekohane ja praktiline. Tükitud ja koetud-mustriline kascha on moodsa kaschasaaduse viimane saavutus. Külma ajaga laseb kascha end ka voodrina tarvitada; soojemaiks aegadeks on küllalt siidi- või kreppvoodrit, mis kasaki riidega ühesugune; proovina kantakse kaelalõikes voodrist jabot'd. Siidkleit, mille alumine äär jakiridest ribaga piiratud, on päälõunaks määratud. Naised eelistasid tervet

kleiti enam kui seelikut kasakiga ja nii tekkisidki need elegandid tänavakostüümide. Siin tarvitatakse sageli üht ja sama siidi nii kleidiks kui mantlivoodriks.

Surnuks arvatud lühike jakk elab ka veel. Ta näib liig noor, et vanaks saada. Poisitar kannab teda ratsa-kaelasiidemega, millist ka meeste ülikuubedele sarnaneva redingot'ga kantakse, mis olevat — viimane schik.

Siis on veel kõiksugu omapäraseid liiteid: mantelkleidid — tagant siledad ja eest seelikut ja jakki kujutavad, jakk-kostüümide nõõbitava ülikuuega cape'ga, mis tagant seelikuga ühepüksed — kuid need esinevad vaid harvemini, mitte just reeglina moeilmas.

Vaatame nüüd mantleid. Reisimantlid oma praktilise otstarbega on segakarvalisist meeste- või musterdatud villastest riietest; ka tarvitatakse inglise kangaid teatud lõigete tarvis. Ülimantlid cape'd, mis mõnimgail juhtumusil väga hädatarvilikud, on samast materjalist, mis mantlidki. Siid ja samet elegandimail, kascha ja muud villased riided praktilisemal puhkudel. On isegi ka mantleid ja cape'sid, mida mõlempidi võib kanda, kuid need on enam vaatlemiseks kui tarvitamiseks. Muidu pole mantlite suuremaid erinevaid muudatusi märgata. Elegandimate tarvis võetakse nii siledaid kui krobelisi siide ja kaunistatakse nii ühti kui teisi sageli nahaga. Toredamail juhtumusil ei tohi tõsisest kavandostust muidugi kergema karusnahaga (põdra, kitse, kodujänese, hermelini) vooderdatud mantel puududa.

Ja kaunistused! Siidist, siidialpakaast või villastest riidest kleitide juures kohtab kõiksugu üllatusi. Leidub

Fotograafia A. VANNAS

Tallinn,

Kuninga tänav nr. 2.

Telef. 13-00.

Avatud ärip. 9—5, pühap. 11—2.

õrnu tikandusi vanade motiivide järele, leidub moodsaid kubistlikke kaunistusi, mis kas* bordidena tuunikaid, ripatseid, sälle piiravad või neid üleni katavad. Ka pikka, sageli kaugele allalangevat varrukast ei unusta ta seejuures. Kergemaid crêpe-georgette'te plisseeritakse lõpmatuks variatsiooniks, mis nii üllatavhästi mõjub, et iga edasise kaunistuse tagasi liikkab. Isegi kirjud, ruudulised või lillelised crêpe'id — neid kantakse sageli mustadel aluskleitidel — kaunistatakse viimastega. Siin kõneleb juba survi ise. Kuid tarvitatakse ka ihevärvilisi, iseäranis armastatud on merisinine. Siin sammub mood oma võidukäiku rikkalikude tikandustega, huvitavalt nikerdatud nõopidega, siidressidega, paelilustustega, plisseega jne.

Sallid on kui loodud kleitide juure ja nendeta on vaevalt mõeldavad isegi supeluskostüümid.

Ja kleidid on jällegi nii lühikesed, et ettekujutuse saad suurtest lastest. Elame lapse ja lapselikkuse aastajal. Daam on surnud.

Veel enam kui varem kuulub kostüüm ja kübar, kübar ja kleit ühte. Ning eriti järgneval hooajal võib tähele panna, kui lahutamatu on päakate riietusest. Sageli on kübar isegi samast materjalist, mis kleit. Kaschakostüümide juure kantakse ka kaschakübaraid; kreppkleidid nõuavad volditud kreppkübaraid; atlaskleitide juure kuuluvad atlaskübarad — kaunistatud reihetitega või kukesulgedega (Coq crossé). Õigkübarad seginevad viildiga, veel enam nahaga. Väikestel kübaratel kas polegi serva või nad on kõrvalt üles painutatud; viimased mudelid on tagant üles keeratud. Atlased turbankübarad on jälle moes ja kantakse neid eest laia tagasikäändega. Kascha juure kantakse ka kübarakesi, täiesti „pelage'ist", kuke, faasani või muude lindude sulgedest, millest ka mantli krae ja mansetid. Suure lasuna lajutuvad kähardamatud jaanallinnusuled voltikübarad, hargnevad reihetid, lamavad lilled kõrvalt või tõusnevad kimpudena otse päälalt. Ja viimaseid, ehk küll kunstlikke, kantakse õitseajale vastavalt.

Peeter Suure kuju Kadriorust saadetakse tükeldatult riigi rahapatta.

Kindral-major A. Silberg.

(Pilt lhk. 200.)

30. märtsil s. a. sai 35 aastat täis kindral-major A. Silbergi sõjaväeteenistusse astumisest ja 10 aastat tema kindrali aukraadi kõrgendamise ja temale Püha Georgi 4. järgu ordu annetamisest.

Kindral Silberg sündis 18. aprillil 1869. a. Peeterburi kommertskooli lõpetamise järele astus ta 1890. a. sõjaväeteenistusse Semjonovi polku. 1892. a. noorema leitnandi aukraadis nimetati ta 145. jalaväe Novotscherkaski polku, kust teda varsi keiserliku kaardiväe 3. kütipolku üle viidi, kus ta teenis kuni 1910. aastani. Nimetatud aastal sai kindr. Silberg I Soome kütipolgu pataljoni ülemaks. Nimetatud polguga asus ta ilmasõja algul sõjaväljale, kus juhatas I ja II Soome kütidepolku, I Soome kütibrigaadi ja lõpuks I Soome kütidiviisi. Sõja ajal on kindr. Silberg võtnud osa 36 lahingust ja saanud haavata kaks korda.

Veebruarikuus 1920. a. astus kindr. Silberg Eesti vabariigi sõjaväkke, kus temale ülesandeks tehti organiseerida sõjaväe tehnikakooli, mille ülemaks ta nimetati. Kindr. Silbergi energilise juhatus all muutusid vanad kasarmuruumid ja kõrbesarnane liivamaa lühikese ajaga suurepäraselt sissesäetud kooliasutuseks, kõigi tarviliste joonistussaalidega, laboratooriumidega ja õppetöökodadega. Pääle eeskujuliku õppetöö oli kindral Silbergi tegevus alati sihitud selle päle, et oma õpilasi võimalikult parematesse oludesse panna. Puhtus ja kõik mugavused kasarmutes olid alati eeskujulikud. Kadettide füüsilise arenemise huvides säeti tema poolt sisse spordisaal võimlemisaparatuuridega, ujumisassein, kaks

tennise-, üks krocketi- ja üks jalgpalliplats. Tehnika koolimaja ümber loodi suurepärase rohuaed inglise gasoniga, lillepeenardega, 10.000. omal jõul istutatud noore puuga, väljakaevatud läbihoosva veega tiigiga jne.

Kui sõjaministri käsul kõiki sõjaväekooli hakati vähendama, nimetati kindral Silberg sõjaväe mehaanika-töökodade ülemaks. Uuel tööalal on ta kaasa mõjutanud töökodade laiendamisele ja sõjaväe arsenaaliks ümbermuutmisele.

Kahjuks on sõda ja raske väsitav töö sõjaväeteenistuses lõpuks halvasti mõjunud kindr. Silbergi tervise päle ja ta on sunnitud oma juubelpäeval viibima Tagerpera sanatooriumis.

MÕNDASUGUST.

Väljakaevamised Kesk-Aasias.

Hiljutised geoloogilised kaevamised Kesk-Aasias andsid paleantoloogias huvitavaid tagajärgi.

Kaevamistel leiti praegusaja ninasarvikute eelajaloolisi esivanemaid, mis praegusaja ninasarvikust on mitu korda suuremad. Pääle selle erinevad eelajaloolised ninasarvikud praeguseist oma pika karvaga ja pää esimese osa sarve puudumisega.

Eelajaloolisel ajal asusid need ninasarvikud Kesk-Aasias ja Siberi lagendikkudel suurte karjadena.

Kaljukoobastest leitud joonistuste järele võib oletada, et ninasarvikuid oli olemas juba kiviaegjärgus, mil ürginimene nende päle eriliste abinõudega jahti pidas. —ste.

Uudised raadio alalt.

New-York'i suurejõuline raadiojaam tegi hiljuti huvitava katse raadio edasiandmise kiiruse kindlaksmääramiseks. Ühel ajal anti signaalid idasse ja läände, kusjuures idasignaaliid 5 sek. ja läänesignaaliid 6 sek. jooksul raadiojaamas uuesti vastu võeti, s. o. selle aja jooksul käisid signaalid ära ringi ümber maakera.

See on suur edu, kuna Londonis alles hiljuti raadiosignaali, mis saadeti ümbermaakeralisele reisile, alles 1 min. 2 sekundi järele vastu võeti, kuna signaali saatmiseks ja vastuvõtmiseks koguni eri transmissioon tuli ehitada.

Seejuures on aga tehtud huvitavaid tähelepanekuid. Nimelt leiti maakeral üksikuid kohti, kust raadiolained läbi ei lähe. Niisugused kohad on Brasiilias ja Lõuna-Atlantikas. Raadio ringhäälingud isoleeritakse täheleandatud kohtadest nähtavasti mingisugustel looduslikkudel mõjudel. Kuna niisugused „isoleeritud“ maa-alad väga suured ei ole, loodetakse selle kummalise nähtuse põhjusti selgitada. —ste.

Kolm õhukekspeditsiooni põhjanabaie.

Käesoleva aasta suvel tahavad õpetlased põhjanaba tingimata üles leida. Seks korraldatakse kolm ekspeditsiooni lennukitel, millest osa võtab ka kuulus polaarsoitja Amundsen.

Nagu teada, pidi Amundsen lennu põhjanabaie ette võtma juba möödunud suvel, kuid see jäi toetama rahaliste raskuste tõttu, kuna ettevalmistused reisiks nõudsid määratuid kulusid. Nüüd on Amundsen leidnud uusi toetajaid ja kevadel algab lend. Osa võtavad ekspeditsioonist kaks „Dornier“ tüüpi suurt metall-lennukit ja 7 reisiijat, nende hulgas kolm lendurit. Üks lendur sõidab kaasa reservjõuna.

Lennukid on eriti seks otstarbeks ehitatud, neil on erilised sissesääded, mis võimaldavad maandumist kuival maal ja vees. Jõudu annavad lennukile kaks suurejõulist mootorit. Oma lendu algab Amundsen otsekohe Norramaalt.

Kaiks teist ekspeditsiooni korraldatakse Inglismaalt. Lendu algavad nad Spitzbergenilt. Aurikutega sõidavad ekspeditsioonid nii kaugemale kui võimalik, milles järele siis aeroplaanidel edasi lennatakse.

Maa, mis lennukitel tuleb ära lennata, on kaudsete vältjaarvamiste järele ligi 1000 kilomeetrit.

—ste.

MALE.

Toim. J. Türn.

Ülesanne nr. 2 (45).

J. Behting, Riia.

Must: K h5; O b3, e3; E d2 (4).

Must.

Valge.

Valge: K a5; O d7; R a3, b4 (4).
Valge algab ja teeb viigi.

Mäng nr. 2 (5).

Mängitud 13. nov. 1924. a., Tallinna turniiri 9 voorus
Valge: J. Türn. Must: Kalgbein.

- 1. Rg1—f3 g7—g6
- 2. d2—d4 Of8—g7
- 3. c2—c4

Sel käigul on oma halvad küljed, sest vastase g7-oda võim kasvab selle tõttu.

- 3. ... c7—c5
- 4. d4 : c5 Ld8—a5+
- 5. Oc1—d2 La5 : c5
- 6. Ld1—b3

Tähelepanu vääriskas c4-etturi kahing : 6. Oc3 O : c3+ 7. R : e3 L : e4 8. e4 ja valge on paari käigu (tempo) võrra mustast ees ja omab vabu jooni, kuna musta vangerdusseisud rikutud (punkt g7)

- 6 ... Rb8—c6
- 7. Rb1—a3

Tähelepanu vääriskas 7. Rc3, sest vastus Ra5, mis ähvardab võita c4-etturi, ei ole kardetav : 8. Lb5 L : b5 9. R : b5 R : e4 10. Rc7+Kd8 11. R : a8 O : b2 12. Vb1 ja valge jääb tugevamaks, olgugi et kinniolev a8-ratsu ehk kaduma läheb Enne kadumist hävitab ta aga vähemalt ühe etturi. 7. Rc3 järele ähvardas valge Ra4 abil musta lipu päale tungida ja b2-etturi hästi ära kaitsta.

Ka käik 7. Oc3 ühes järgneva Rd2-ga ei olnud halb.

- 7. ... a7—a6
- 8. g2—g3 Rg8—f6
- 9 Of1—g2 Rf6—e4

Nõrga 7. käigu tagajärjed annavad endid valgele tunda. Odakaksikus on hädaohus.

- 10. Od2—e3 Lc5—a5+
- 11. Rf3—d2 Re4—c5
- 12. Oe3 : c5

Nüüd pidi valge oda ära andma, sest muidu leiavad valged mõjurid lämbumissurma : 12. Lc2 Rb4 13. Lb1 (mitte Lc1 Rd3+ : pärast) d5 ähvardustega 1) Ot5 ja 2) d4 ühes oda kinnipüüdmisega

- 12. ... La5 : c5
- 13. Ra3—c2

Valge seisib juba halvemini. Nüüd teeb ta käigu, mis temale maksab etturi. Vastutasuna saab ta parema arenduse ja viimase järeldusel pääletungi võimaluse, mis siiski ei tohiks olla küllaldane.

- 13. ... Rc6—a5!
- 14. Lb3—e3 Lc5 : e3
- 15. Rc2 : e3 Og7 : b2
- 16. Va1—b1 Ob2—d4

Oda käik e5 päale oli ehk parem.

- 17. Re3—d5 Ke8—d8
- 18. e2—e3 Od4—a7
- 19. Ke1—e2 e7—e6?

See on juba viga, sest 1) valge R aetakse soodsa koha päale, 2) ruudud d6 ja f6 muutuvad nõrgaks. 19. ... d6 oli kõige parem.

- 20. Rd5—b6 Oa7 : b6
- 21. Vb1 : b6 Ra5—c6

Jälle nõrk : f5 pidi tulema

- 22. c4—c5 Rc6—a5

Seega tembeldab must ise oma eelmise käigu nõrgaks.

- 23. Rd2—e4 d7—d5

Et mitte lämbumissurma surra, kahib (ohverdab) must praegu ja edaspidi.

- 24. c5 : d6 m. m. Ra5—c4
- 25. Vb6—b4 b7—b5
- 26. Re4—d2 Rc4 : d2
- 27. Og2 : a8 Rd2—c4
- 28. Vh1—d1 Kd8—d7
- 29. Vb4—b3

Kohe f4 oli parem. Päälegi oli vankrile b1-rüüt parem.

- 29. ... Vh8—d8
- 30. f2—f4 f7—f5
- 31. Vd1—d4 Rc4 : d6

Ehk 31. ... a5 32. V : c4 bc 33. Vb6 ja must on lämbumisseisukorras. Võiks järgneda 33. ... e5 34. Od5! ja musta c4-ettur on surma laps. Valge ei tarvitse siiski 32. käigul vankrit kahida.

- 32. Vb3—d3 Kd7—c7
- 33. e3—e4 f5 : e4
- 34. Oa8 : e4 a6—a5
- 35. Vd3—c3 Rd6—c4
- 36. Vd4 : d8 Ke7 : d8
- 37. Oe4—d3 Rc4—d6
- 38. Ke2—e3 b5—b4?

See kõik toob etturi kaotuse enesega kaasa.

39. Vc3—c5 a5—a4
40. Ke3—d4 . . .

Siin võitis manööver Vc6—b6 kohe etturi.

40. . . . Oe8—d7!
41. Kd4—e5 Kd8—e7
42. Vc5—c7 Rd6—f7+
43. Ke5—d4 Ke7—d6
44. Vc7—b7 e6—e5+

Natuke parem, kuigi viigiks mitte küllaldane oli kõik Rd8, mille päale valge oleks käinud: 45. V: d7+! K: d8 46. Ob5+ K ükskõik, kuhu 47. O: a4 ja valge saab veel kas b4 ehk e6 etturi.

45. f4: e5+ Rf7: e5
46. Od3—e4!

V: b4 oli muidugi halb, sest Rc6+ käiguga võidab must V—R.

46. . . . b4—b3
47. a2: b3 a4: b3
48. Vb7: b3 Re5—g4
49. Vb3—b6+ Kd6—e7
50. h2—h4 Rg4—f6
51. Oe4—f3 Od7—f5
52. Kd4—e3! h7—h5
53. Ke3—f4 Ke7—f7
54. Kf4—g5 Rf6—e4+
55. Of3: e4 Of5: e4

Siin pakkus must valgele viigi, mida valge muidugi vastu ei võtnud.

56. Vb6—a6 Oe4—d3
57. Va6—a7+ Kf7—g8
58. Kg5—f6 Od3—e4
59. Vh7—g7+ Kg8—h8
60. Vg7: g6 Kh8—h7
61. Vg6—g7+ Kh7—h6
62. Vg7—g8 Kh6—h7
63. Vg8—e8 Oe4—g6
64. Ve8—h8+!

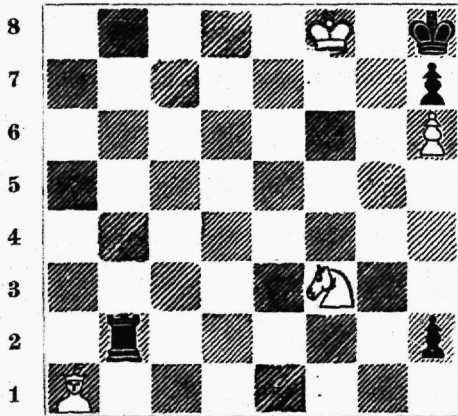
Must annab alla.

Mõtlemisaeg: 2 tundi 51 min. 3 tundi 4 min.

Malenali.

Kadu ühe käiguga ehk kaks kärbest ühe hoobiga.

Mustad.

A B C D E F G H

Valged.

Must on käigul ja mõtleb raskelt.

Valge (pahaselt): „Andke ometi kord alla, teie kaotate ju järgmisel käigul“.

Must: „Teie arvate? Ma leidsin veel pääsetee“, ja ta käib:

1. . . . h2—h1 saab kuningaks.

Valge: „Väga hääl, nüüd kadustan mõlemad kuningad“.

2. V b2—h2 ja kaksikkadu.

Meie lugejaist küll musta juht ei olnud, sest meie lugejad teavad, et ettur kuningaks ei tohi muutuda.

Ülesande nr. 39 lahendus.

1. K d2—c1	a4—a3
2. c3—c4	a3—a2
3. c4—c5	d6: c5
4. d5—d6	c5—c4
5. d6—d7	c4—c3
6. d7—d8 R!	c3—c2
7. R d8—c6	b7: c6
8. b6—b7 ja võidab.	

Noor kokkusäädja on siin käigusunni idee hästi kehanud.

Õieti lahendas nr. 37 ja 38 M. Villemson, Pärnust nr. 38 ja 39 — H. Tombach.

Kirjavastused.

E. L., Tallinn. Malekirjandust võib tellida suuremate raamatukaupluste kaudu või pöörates otsekohe väljandjate poole, näiteks Walter de Gruyter & Co Berlin W. Genthinerstr. 38, või B. Kagan, Berlin W. Behrenstr. 27. Maleajakirjandust võib ka posti kaudu tellida, mis kõige kasulikum.*

Õiendus:

„Aos“ nr. 6 on V. Kaaveri luuletustesse „Daphnis ja Chloe“ sattunud järgmised vead:

Peab olema: Motto: *Τ Ω Νευγαυ ζαι πόν.*

15. rida „Kevades“ peab olema: „Kun viibid sina, minu elu hüüs?“

15. rida „Suves“ peab olema: „Kui põles lääts ning tuli minu seen“.

Vastutav toimetaja E. Raudsepp.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

PROUAD ja PREILID!

Kui Teil Teie tervis ja keha ilu tähtsad on, siis ärge jätke omale kõhukorsetti mitte tellimata järgmisel aadressil:

Tervishoidliseks ja arstlikeks otstarbeks

korsettide tööstus

A. Waldt

Maakri tänav nr. 24, krt. 3.

Esimene Eesti Kinnituse Selts EEKS

Asut. 1866. a.

Pääkontor ja juhatus Tallinnas, Lai t. nr. 1
(oma majas.)

Agentuurid linnades, alevites ja maal.

Tulekinnitus.

Koduloomade kinnitus

õnnetuste, haiguste, kaokude ja varguste vastu.

Klaasikinnitus.

Murdvarguse vastu kinnitus.

Elu ja kapitalide kinnitus.

Kinnitusmaksud ja kinnitustingimised soodsamad
kui teistes kinnitusseltsides.

RÄTSEPA TÖÖKODA JOH. TAMBERG

RÜÜTLI TÄN. NR. 13

TELEF. 15-66

INGLISE RIIETEST SUUR
VALIK ALALISELT LADUS

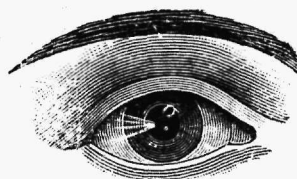
Kõiksugu pudukaupa

suuremas väljavalikus **daamidele**: mood-
said käsikoite, jakke (villaseid), jumpereid,
salle, sukki, kindaid, lokikamme, kääre,
pitse, siidipaelu j. n. e. j. n. e.

fürradele: kraesid, maniskeid, kaela-
sidemeid, kindaid, sokke, kamme, nuge,
pusse, põueportmonneesid, keppe, reisi-
kofjvreid, seljakotte j. n. e. soovitab odavalt

A. Brandmann'i pudukauplus,

Harju tän. № 36.

J. Uuk'i
prillide äri
& tööstus

**on üle viidud
Raekoja t. 12/1**

(Vanaturukaelas).

Soovitame publikumile elegantseid, hästi toalettidele
kokkukõlavaid **lakk-, siid-, brokaafkingi**, niisama
kõiki teisi **jalanõusid**.

Valik suurejooneline. Hinnad võistlemata odavad.

Köösel ja Kötsi.

Müürivahe t. 9 ja Vana Kalamaja t. 26.

Oma tööstus.

Sjokolaadi-
kompveki- ja
biskviiditehas

A. Brandmann

TALLINNAS

V. Tartu mnt. 46

Kõnestraat 15-94.

Paul Michelson

Väike-Karja t. nr. 6, Tallinnas.

Soovitab igasugu

kübaraid ja mütse

meestele, lastele ja koolilastele.

Hinnad odavad.

Kasukaid võetakse

suveks hoiule,

et kolde eest kaitsta.

Meeste ja naiste riiete

akadeemilised juurelõikuse kursused

end. Peeterburi juurel. akad. õpetaja, juurelõikuskunsti eri-
teadlase P. J. Metsuõla juhatusel **Tallinn, RÜÜTLI T. 6**, Nigu-
liste kiriku vastu. Kursused on päevased, õntused ja kiires
korras.

Valmistatakse kiiresti ja korralikult elegantseid

lõikeid mõõdu
järel.

Kursuste ja lõigete prospekt saadetakse välja
maksuta.

Juhatus

Tallinn, RÜÜTLI T. 6, Niguliste kiriku vastu.

Biskviiditehas „DEBORA“

end. V. Neumann.

Tallinnas. Lembitu (S. Balesna) tän. nr. 7. — Kõnetr. 33-77.

Valmistab:

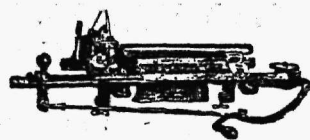
sega-biskviiti mitmesuuguses hääduses, võrdlemata haid ja maitsevaid biskviite rullides ja pakkides, nagu:

Võibiskviit „Prima“	Liivakooõid
„ „Albert“	Mesikooõid
„ „Herculo“	Piparkooõid
„ „Lisy“	Piparmüntpähklid
„ „Teeküpsis“ jne.	Kringlid ja viõurid.

Meie biskviidid on saadaval kõigis paremates kauplustes linnas ja maal.

Suur ladu

Õmblusmasinaid „Mundlos-Original-Victoria“ ja „Veritas“ kodu ja tööstuse tarvis. Kudumismasinaid „Claes & Flentje, Mühlhausen“, moodsate jakkide, kleitide, kamasside kudumiseks j.n.e. Parem teenistusallik naisterahvaslele.

Jalgrattaid „Wanderer“ ja „Brennabor“, kõige uuemad mudelid.

Inglise jalgrattaid „Raleigh“ ühest kuulsamast ja paremast Inglise tehastest.

Kirjutusmasinaid „Continental“ ja „Kappel“, uuem mudel.

Paljundamisaparaate „Opalograph“ ja „Schapirograph“, kõige uuem uuemaist. Pilutamis- ja kurbli-tikandusmasinaid.

Kõiki tarbeasju ülalnimet. masinatele, nagu: nõelu, poole (laevukesi), tikkimisrõngaid, rihamu, õlikannusid j.n.e.

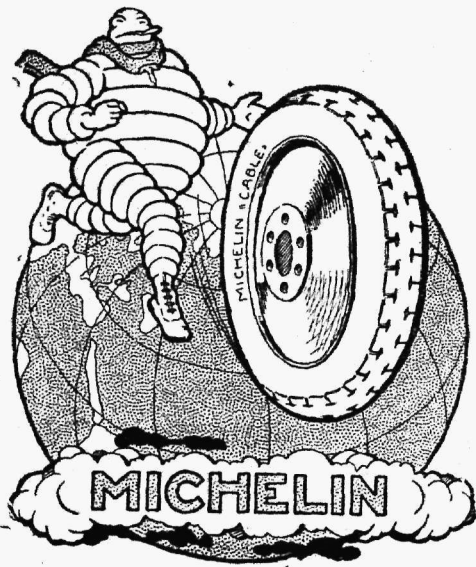

Lier & Rosbaum

Tallinn, Rataskaevu t. nr. 5

Kõnetraat 27-34.

Prantsuse
auto- ja jalgratta-
kummidel

MICHELIN

sõidate Teie kõige
kindlamini, mõnu-
samini ja kiiremini.

Pääladu ¼ TARMO Tallinn, Veneturg 1.
Kõnetraat 26-65.

TALLINNA VEDRUTEHAS

Valmistab

suurel ja väikesel arvul

Vabriku märk.

vankri-, auto-, vaguni- ja igasugu masinate
ja tööriistade

vedrusid

kultivaatori-, vedruäkke- ja hobusereha-
p i i s i d

Teeb pool- ja täispatent vankritelgi ja ratta-
pöidi (bandaashe). Kalestab (tsementeerib)
telgi, karastab ja parandab

vanu vedrusid.

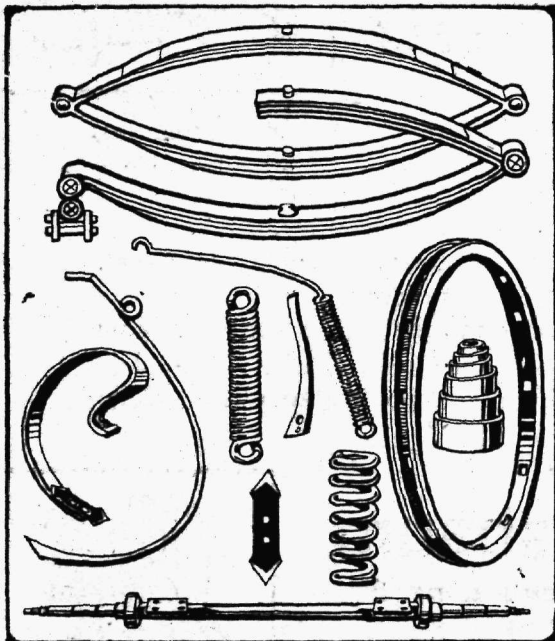
Parandab

sõidu- ja veoriistu ning põllutöömasinaid.

Töö häduse eest vastutus. Hinnad mõõdukad.
Jällemüüjatele protsendid.

Tallinnas, Lutri tän. 48-a (vanakraamituru ääres)
Kontor: Narva maanteel nr. 18.

(Lõhke jõud), telefon 16-20.
Palume tarbekorraks meie aadressi üles märkida!

KEEMIATEHAS J. MASIKAS & E. ULLAY, Omanik E. Ullay.

Tallinn, Hollandi tän. 56 (Puschkini tän. 10). -- Kõnetr. 26-88.

Valmistame ja müüme:

Vankrimääret

Tavotti

Tõkatiit: kasekoore-, kase- ja õlitõkatiit

Veesaapamäärdeid: „Masul” ja „Hülge”

Kingakreemi „Nugis”

Nahamäärdeid

Vaiguõli

Pinoliini

Laevapigi

Karbolineumi

Metallide puhast. määrdeid

Kirja-, pudeli- ja pakkimislakki jne.

Igasugusi määret eriotstarbeks valmistatakse tellimise päle asjatundlikult. Soovitatakse oma tagavarast hülgetraani.

Hinnakirjad ja proovid saadetakse nõudmise päle maksuta.

Keemiatehas

dr. chem. A. STANGE o.-ü.

Tehas: Telliskivi tän. 3. o. m.
kõnetr. 27-58

Asutatud 1921. a.

Tallinn

Kontor: Rataskaevu t. 6.
kõnetr. 10-97

Dekstriin. Taimeliimi „Robur“. Kristall-glitseriini, lille- ja tõrvaseepe. Linnakse ekstrakti ja linnakse mentool kompvekke. Puuvilja essentsi likööri, limonaadi ja kompvekkide jaoks. Tsitrovaniliini „Kola“. Nahamääre-Apretuur. Tehnil. preparaate jne.

Nõudke hinnakiri!

Tallinna Linnapank

Tallinnas, Mundi tän. nr. 2.

Juhatus: 19-30.
Telefonid: Äriruum: 3-13.
Aida t.: 7-48.

Võtab raha hoiule ja maksab
7¹/₂—12¹/₂% aastas.

Toimetab kõiki pangaope-
ratsioone sise- ja väljamaal.

Võtab kaupu hoiule oma
aitadesse sadamas ja kesk-
linnas ja annab nende vastu
laene.

KLUGE & STRÖHM

Asut. 1813

Tallinn. Pikk tän. 9 Kõnetr. 20-46

Raamatukauplus Laenuraamatukogu

Suur valik tähtsamast kirjandusest
kõigis keeltes

Tutvunege meie raamatute
väga alandatud hindadega

K/m. R. REICHMANN'i

laste valmisriided on paremad, ilusamad ja
odavamad kui kodus valmistatud.

Ainus müügikoht
TALLINNAS, Pikk tän. 25.

Endine keisrikoja naisterahva rätsepp

J. POSTI

Petrogradist,

Kuninga tän. 2, kri. 3.

Kõnetr. 22-80.

*

Teatan, et olen saanud suures valikus
kevade ja suve hooajaks inglise ja
kodumaa paremate vabrikute

riideid ja siidvoodreid.

On kõige uuemad mudelid ja valmis
palitud.

Võtan tellimisi vastu oma kui ka tellijate
riidest **naisterahva kostüümide, ratsa-
kostüümide ja palitute** peäle.

Töö korralik ja mõõdukad hinnad.

Austusega

J. Posti.

Vene t. 16 TALLINN Tel. 31-68

Valmistab ja müüb
võisilemata hindadega
Eesti olude kohaselt
konstrueeritud

RAADIO- APARAATE

mitmesug. suuruses.
Iseehitamiseks farvis-
minevad osad alati
ladus saadaval
en-gros en-detail

Hinnakirjad ja eelarved maksuta

Tallinn, Lai tän. 43. Tel. 16-29.

Meeste- ja naisterahva
rätsepaäri.

Inglise ja kodumaa riiete ladu.

Oreli- ja harmooniumi-tehas

A. TERKMANN,

Tallinn, Uus Tatari tän. 12.

KIRIKU- JA KONTSERT-

ORELID,

HARMOONIUMID

kodudele ja koolidele.

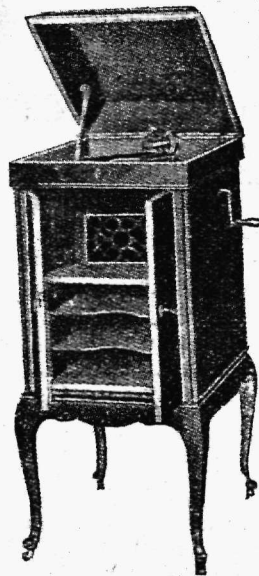
Harmooniumi üksikud osad.

*

Eelarved ja hinnakirjad
soovi pääle.

A. Hauk

Tallinnas, Pikk t. 6 - kõnetr. 20-44.

Grammofonid
ja plated.

Võetakse ka paran-
dusi vastu.

Jalgrattad.

Eesti Seemnevilja - Ühisus

Asutatud 1919. aastal.

K a s v a t a b

Sordiparanduse Seltsi kontrolli all Jõgeva, Luunja, Sandla (Saaremaal), Putkaste (Hiiumaal) mõisades puhtsordilist teravilja-, heina-, aia-, juurvilja- ja lilleseemet ja korraldab seemnekasvatust põllumeeste ja aiapidajate keskel sellekohaste lepingute põhjal. Ühtlasi

m ü ü b

suurel ja väikesel määral nii omamaa kui ka parematest Rootsi, Daani ja Saksamaa seemnekasvatustest saadud seemneid, sordipuhtuse ja idanemise 0/0 0/0 eest vastutades.

Puhtsordilised seemnekartulid ja mesindustarbed.

Ühisuse esitajate — osakondade asukohad:

Tallinn, Valli tän. 6	Tel. 29-66	Rakvere, Lai tän. 7	Tel. 1-24
Tartu, Promenaadi tän. 1	" 1-58	Narva, Posti tän. 58	" 1-09
Pärnu, Rütüti tän. 41	" 90	Valk, Vabaduse tän. 5	" 64
Viljandi, Kauba tän. 2	" 36	Petseri, Riia tän. 5	" 8
Paide, Tallinna tän. 13	" 100	Haapsalu, Ehte tän. 2	" 96
Võru, Jüri tän. 5	" 58		

Kontor ja pääladu Tallinnas, Estonia puiesteel 23.

Telegr. aadr.: Seeme, Tallinn. Kõnetr. 860 ja 31-29.

Eesti Seemnevilja Ühisus.

Eesti Klaasitööstuse O.-ü. „EKO“

Suurem klaasitööstus Eestis.

Töövõime kuni 125.000 kilogrammi klaaskaupa kuus, mis statistika andmete põhjal Eesti turu täies ulatuses rahuldada võib. — Härrad kaupmehed, meie vabrikust ostate Teie soodsate hindadega Teile tarvilikku kaupa, mis oma häduse poolest paljude väljamaa vabrikute tööst parem on. Tellimiste täitmine kiire ja täpne. — Tellimiste vastuvõtmine hooaja kaupade pääle on alanud, nagu: purgid, piimakaunid jne.

Kontor: Tallinnas, Vene t. 2, kõnetr. 9-03,

Vabrik: Eidaperes üle Lelle, kõnetr. Lelle nr. 6.

Eriala: a) **Pudelid** valgest, poolvalgest ja värvilisest klaasist, igasuguseks otstarbeks; materjali ja apteegi pudelid lihvitud korkidega ja ilma. b) **Majapidamise tarbed**, nagu: tee-, õlle- ja napsiklaasid, õlle- ja piimakannud mitmesuguses suuruses ja muustrites, karafinid, suhkru-, või- ja soolatoosid, pressitud taldrikud ja kausid salati ja puuvilja tarvis, koorekannud, mustad ja valged purgid kaanega ja ilma, piimakaunid, lapseklaasid, trehtrid, lambiklaasid igasuguses suuruses, tormilaterna klaasid, lillevaasid jne. c) **Tehnikatarbed**, nagu: elementpurgid, telefoni ja telegrafi isolaatorid, elektrilampide kuplid jne. d) **Mitmesuguseks otstarbeks:** Mõõdutsilindrid viina- ja õllefabrikute jaoks kui ka muudeks otstarveteks, kalamarja haudumise aparaadid, vedurklaasid, suhkru-pääkuplid, klaasnõud preparaaside alalhoidmiseks jne. **Ladudes suured tagavarad mitmesugust kaupa.**

NOORSOOKIRJANDUS:

- Mark Twain. **Prints ja kerjus.** Piltidega. Tõlk. A. Oras. 130 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. I lugu.** Lääkiv järv. 135 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. II lugu.** Kullisilm. 140 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. III lugu.** Maa-gua, äraandlik huroon. 130 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. IV lugu.** Unkas, Väle hirv. 180 mk.
- Gizyk, Paul v. **Omaval jõul edasi.** Karakteri kasvatuslik. Tõlge. 150 mk.
- J. Oro. **Taeva-Käabus.** Muinasjutt-brosch. 30m.
- Mamin-Sibirjak. **Talvituspaik Studjoonõil.** Jutt. 30 mk.
- Herczeg, F. **Gyurka ja Sandor.** Ungari uudis-jutt. 125 mk.
- Swen Hedin. **Polaarsõidud.** H. Valma tõlge. I osa. 60 mk.
- Swen Hedin. **Polaarsõidud.** II osa. 80 mk.
- Hörstel, W. **Lõunapäikese maalt.** Itaalia muinasjutud. 50 mk.
- Frithiof.** Norra rahvaeepos. 75 mk.
- Asgard. Skandinaavia muinaseepos.** 50 m.
- Sophie Reinheimer. **Kirjud lilled.** Eesti noor-soole muinaslõulised jutustused. 75 mk.

NOORTE KIRJANDUS:

- Fr. R. Kreuzwald. **Eesti rahva ennemuist-sed jutud.** Illustr. A. Roosileht. 180 mk.
- K. E. Sõõt. **Lapsepõlve Kungla.** Lood ja lallitused lastele. 130 mk.
- Z. Topelius. **Kolm muinasjuttu lastele.** Soome keelest M. Nurmik. 50 mk.
- Oro, J. **Illi ja pisi-täts.** Muinasjutt. 50 mk.
- Anni Svan. **Jänes Vemmalsääre juhtu-mised.** 80 mk.
- Wilhelm Busch. **Vallatused ja riinkad.** Pildi-raamat. 160 mk.
- N. Päts. **Kaks venda.** Muinasjutt lastele. Värvipildi album. Ed. Kana ja H. Ein'i piltidega. 280 mk.
- K. A. Hindrey. **Jaunart Jauram.** Pildiraama'. 70 mk.
- K. A. Hindrey. **Jaunart Jaurami jõnger-mannid.** Pildiraamat. 65 mk.
- K. A. Hindrey. **Jõngermannide jandid.** Pildiraamat. 60 mk.
- Dr. H. Hoffmann. **Kahupea Kaarel.** Pildi-raamat. 140 mk.

TÖLKEROMAANID:

- Ed. R. Burroughs. **Ahvide kasvandik.** 200 mk.
- " **Tarzani tagasitulek.** 180 m.
- " **Tarzani metsikud sõbrad.** 160 mk.
- Ed. R. Burroughs. **Marsi printsess.** Fantast. romaan. 170 mk.
- Ed. R. Burroughs. **Marsi sõjajumal.** Fantast. romaan. 150 mk.
- Victor Bridges. **Keemik Lyndoni saladus-lik leidus.** 300 mk.
- Jack London. **Loitev Koit.** Romaan Ameerika kullamaalt. 200 mk.
- A. Rambaud. **Cäsari sõrmus.** Ajalooline romaan. 170 mk.
- C. H. & A. M. Williamson. **Ajaloo saladus.** Põnevusromaan. 250 mk.
- Anny Wothe. **Pisarate maa.** Romaan. 130 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. 160 mk.
- Clark Russell. **Malailaste laev.** Romaan. Inglise keelest 150 mk.
- R. Aug. Freeman. **Julge mäng.** Kriminaal-romaan. 80 mk.
- F. Grass. **Punased lõunast.** Romaan. 60 mk.

Saadaval pälaladus

T. E. K.-Ü. „PÄEVALEHE“ RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALI KAUPLUSES

JAANI TÄN. NR. 6, KREDIIT PANGA-MAJAS

ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes ning paremates raamatukauplustes.

Tallinna Aktsiapank

Tallinn (Eesti), Vene tän. 8. Telef. 11-85
Telegr.-aadr.: AKTOBANK.

Aktsiakapital: 30.000.000.—

Pank toimetab kõiki panga-
operatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamais linnades nii sise- kui
väljamaal.

PÕHJA KINNITUS A.-S.

TALLINNAS, Suur Karja tän. nr. 20.
Telegr.-aadr. „Põhjatuli.“   Telefon nr. 10-07.

Põhja kinnitusselts toimetab kõiksugu:

- 1) *Tulekinnitusi* liikuva ja liikumata varanduse, kaupade ja vabrikute pääle.
- 2) *Koduloomade kinnitusi* karkude, taudide, haiguste ja õnnetuste vastu, millele järgneb surm, varguste ja tule vastu.
- 3) *Kaubaveo (transport) kinnitusi*: mere-, jõe- ja maatransport.
- 4) *Kasko kinnitusi* aja- ja üksikute reiside pääle.
- 5) *Reisijate kinnitusi* õnnetuste vastu.
- 6) *Murdvarguste kinnitusi* liikuva varanduse ja kaupade pääle.
- 7) *Väärtuste kinnitusi* posti väärtpaberite saadetusi maal ja merel.
- 8) *Autokasko kinnitusi*.

Agendid igalpool maal ja linnades.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2.